№ 176 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 12 ՕԳՈՍՏՈՍԻ — 1910 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, 12 ՕԳՈՍՏՈՍԻ № 176

ԵՐԵՍՈՒՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул., № 5.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Խմբագրատան տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Հասցէն. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ».
TIFLIS, Rédaction «MSCHAK».

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲԼԻ

12 ամսվ.՝ 10 ռ., 6 և 7 ամսվ. 6 ռ., ամսակ. 1 ռ. Ամերիկա՝ տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա՝ 32 ֆր., Պարսկաստան՝ 10 ռ., Թիւրքիա՝ 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել ճանի հին հասցէն, նոյնպէս և 40 կոպ. (կարելի է և նամականիշով):

Յայտարարութիւնների համար վճարում են. I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպ., վերջին երեսի վրա՝ 10 կոպ.: Կովկասից դուրս յայտարարութիւնները ընդունվում են բացառապէս Торг. Домъ „Л. и Э. Метцль и К°" ֆիրմայի միջոցով Մոսկվայում, Պետերբուրգում և Վարշավայում:
ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

Օգոստոսի 7-ին, երկարատև և ծանր հիւանդութիւնից յետոյ վախճանվեց

ՓԱՇՕ ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ ԵԴԻԳԱՐԵԱՆՑԸ,

որի մասին խորին վշտով յայտնում են ազգականներին, բարեկամներին և ծանօթներին հանգուցեալի կինը՝ Սօֆիա Պալլօֆնա, որդին՝ Սերգէյ Պավլովիչ և հարսը՝ Եւրդաւէտա Նիկիտիչնա ԵԴԻԳԱՐԵԱՆՆԵՐԸ:
Մարմնի յուղարկաւորութիւնը այսօր, հինգշաբթի, օգոստոսի 12-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, հանգուցեալի բնակարանից (Վելիկոկնեաժեսկայա փողոց, № 34) դէպի Թանդոյեան ս. Աստուածածնի եկեղեցին (Միխայլովսկի պր. վրա): Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը: 931. 2—2

Թիֆլիսի Մանրաշեան Առևտրական Ուսումնարան
Աշակերտների ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ օգոստոսի 23-ին, 24-ին և 25-ին.
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ օգոստոսի 26-ին, 27-ին և 28-ին:
Խնդիրների ընդունելութիւնները ամեն օր՝ առ. ժամը 9-ից մինչև 12-ը:
(Հ. Հ. շ.) առ. 926. 3—2

ՎՐԱՑ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ԹԱՏՐՈՆ
Այսօր, հինգշաբթի, օգոստոսի 12-ին
24-Դ ՕՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀՍԿԱՅԱԿԱՆ ԸՄԲՇԱՄԱՐՏԻ
ԲԵՆԷՖԻՍ ԱՊՈԼԼՈՆԻ և Նախկին ՍԵՒ-ԴԻՄԱԿԻ:
ԿԸՄԲՇԱՄԱՐՏԵՆ 4 ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԶՈՅԳԵՐ.
1) ՄԻԽԷԼ-ՄԱՅԵՐ—ԿԱՐՄԻՐ ԴԻՄԱԿ: 2) Վճռական՝ ԱՊՈԼԼՈՆ—Նախկին ՍԵՒ-ԴԻՄԱԿ: 3) Վճռական՝ ՊԵՏԵՐՍՕՆ—ՆԱՋԻ: 4) ԼԻՏՎԻՆՕՎ—ՄԱՏԻՐԵՆԿՕ:
Այցու մուտք 20 կոպէկ:
Նախ քան ըմբշամարտը սկսելը՝ երեկոյեան ժամը 9-ից— ՍԻՆԵՄԱՏՕԳՐԱՖ: Ըմբշամարտի սկիզբը երեկ. ժ. $10^1/_2$-ին: Գները մատչելի են (30 կ. մինչև 2 ռ.) Խաղում նուագում է խմբակ երաժշտական: Կայ փառաճեղ խոհանոց:
(առ.) 925. 0—2

ՊԱՍՏԱՌՆԵՐ
(ОБОИ)
ԵՂԲ. ՏԱՐՆՕՊՈԼ
ՖԱԲՐԻԿԱՅԻ
8 կ. սկսած մինչև 6 ռ. իւրաքանչիւր փաթեթը (ռուլօ):
Ունի պահեստներ Ռուսաստանի բոլոր մեծ քաղաքներում:
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔԸ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ
Գոլովինսկի պր., 21, Արտիստ. Ընկ. շէնքում.
Տելեֆոն № 355.
ԳՆԵՐԸ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ
ՆՄՈՒՇՆԵՐԸ ՁՐԻ

ԴԱՐՁԵԱԼ ՅՈՐԴՈՐ

Մեր ընթերցողները «Մշակի» երէկվայ համարում կարդացին մի վրդովեցնող լուր, որ Բօրժօմում, ուր խռնված են մեծ թւով ամառանոցականներ, բռնկվել է որովայնային տիֆի համաճարակը և մի քանի տասնեակ անձեր հիւանդ են այդ ախտով:

Բօրժօմում շուտով կը վերջանայ ամառանոցային կեանքը և հիւրերը կը վերադառնան իրանց տները, տանելով իրանց հետ և հիւանդութեան սաղմերը:

Միևնոյն ժամանակ Թիֆլիսի քաղաքային ինքնավարութիւնը տեղեկացնում է, որ խոշորացուցային ուսումնասիրութիւնները պարզել են տիֆի բացիլների գոյութիւնը Կուր գետի մէջ, ուստի առաջարկում են քաղաքացիներին ջրի եփ տալը: Քաղաքը միևնոյն ժամանակ առանձին հսկողութիւն է նշանակել Կուրի և Արագվայի ափերին՝ ազատ պահելու նրանց նոր վարակումներից:

Մենք հաւատացած ենք, որ Թիֆլիսը աչող կը մաքառի թէ խոլերայի և թէ տիֆի դէմ. բայց այդ կարող է անել նա, եթէ ինքը քաղաքի ազգաբնակութիւնը կը նպաստի ինքնավարութեանը իր խելացի առողջապահական կեանքով և թոյլ չի տայ, որ վտանգաւոր բացիլները ազատ զարգանան մարդկանց կազմուածքի մէջ:

Մեզ հասնում են ամեն օր լուրեր, որ վերջին ժամանակներում Թիֆլիսի ազգաբնակութեան մի մասը, նկատելով որ խոլերան շատ չէ տարածվում և թուլանում է, սկսել են անխտիր գործ ածել ամեն տեսակ ուտելիք և ըմպելիք, սպառում են միրգ և բանջարեղէն առանց զգուշութիւններ գործ դնելու, խմում են հում ջուր վերցված ոչ միայն քաղաքային ջրանցքից, այլ և Կուրի հոսանքից:

Մեր պարտքն ենք համարում դարձեալ նախազգուշութեան հրաւէրներ կարդալ ազգաբնակութեան և մատնացոյց լինել տխուր հետևանքների մասին, որոնք կարող են առաջ գալ զանցառութիւններից:

Եթէ Թիֆլիսի ազգաբնակութիւնը, լսելով մամուլի, քաղաքային ինքնավարութեան և բժշկական հաստատութիւնների եռանդուն յորդորները, կարճ միջոցում զգաստացաւ և կարող եղաւ թուլացնել խոլերայի ազդեցութիւնը և ուրիշ մանել շատ տեղերից. թող այդ ազգաբնակութիւնը համոզված լինի, որ թէ խոլերան և թէ նոր սպառնացող տիֆը հէնց որ նկատեն նպաստաւոր պայմաններ իրանց զարգացման համար՝ իսկոյն կը նուաճեն իրանց համար տեղեր և առաջ կը բերեն կոտորածներ, որոնց դէմ յետոյ մաքառելը շատ դժուար կը լինի:

Թող հասարակութեան մէջ եղած բանիմաց և գիտակից անձերը գործ դնեն իրանց բոլոր մտաւոր և բարոյական ազդեցութիւնը՝ ստեղծելու հասարակական կարծիք յօգուտ առողջապահական սանիտարական կանոնների ճիշդ կատարման: Ասում ենք «հասարակական կարծիք», որովհետև նկատելի է իրականութեան մէջ, որ առողջապահական կանոնների չը կատարելը սկսել է համարվել քաջութիւն և հերոսութիւն: Պէտք է վերջ տալ այդպիսի խիզախութեան և վայրենի պարծենկոտութեան:

Միևնոյն դերը պէտք է ստանձնեն գաւառական ինտելիգենցիայի անդամները և տարածեն իրանց շուրջը խելացի և առողջ հասկացողութիւններ հիւանդութիւնների զարգացման և նրանց դէմ մաքառելու միջոցների մասին:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մոսկվա, 10 օգոստոսի

Մեծն-բրիտանական արտակարգ դեսպանութեանը դիմաւորեց կայարանում անգլիական հիւպատոսը: Նա իջևանեց «Մէտրոպօլ» հիւրանոցում: Այսօրվայ ամբողջ օրը պատուիրակութիւնը զբաղվեց քաղաքը և նրա աչքի ընկնող ու արժանայիշատակ տեղերը դիտելով: Այստեղից ուղևորվելու է վաղը:

Աւստրիական զինուորական պատգամաւորութիւնը նայեց Կրէմլը, տաճարները, ապարանքները, Տրէտեակօվեան նկարների գալլերէան: Ուղևորվում է վաղը: (Հ. Գ.)

Լօնդօն, 10 օգոստոսի

Րէյտէրին հաղորդում են Մօնագուայից (Նիկարագուայի մայրաքաղաք), որ հանրապետութեան նախկին նախագահ Մադրիկը օգոստոսի 7-ին փախել է Կօրինտօ, մի քանի օֆիցերների ուղեկցութեամբ, իսկ Կօրինտօյից էլ անցել է Գօնդուրաս:

Էստրադան հեռագրել է Միացեալ Նահանգների պետական քարտուղար Նօկսին՝ իր դէպի Ամերիկան տածած յարգանքների և հանրապետութեան վերջին երկու նախագահի պատճառած վնասները հատուցանելու պատրաստականութեան մասին: Էստրադայի եղբայր Խօզէն հրապարակել է մի հրովարտակ, որով գեներալ Էստրադային յայտարարում է Նիկարագուայի նախագահ: (Հ. Գ.)

Բեռլին, 10 օգոստոսի

Հաստատվում է լրագրական այն տեղեկութիւնը, որ Բօրկումում բռնվել է լրտեսութեան մէջ կասկածվող մի անգլիացի: Վերջինս, լուրերի համաձայն, նկարում էր Էմդէնում գտնվող ռազմական ամրութիւնները: Ձերբակալված է նաև նրա ընկերը, որը նոյնպէս անգլիացի է և կասկածվում է նոյն բանի մէջ: (Հ. Գ.)

Բէլգրադ, 10 օգոստոսի

Գահաժառանգ արքայորդի Ալէքսանդրը օգոստոսի 12-ին գնալու է Ցետինէ յանձնելու Պետր թագաւորի ձեռագիր նամակը իշխան Նիկօլային, որով թագաւորը սրտանց ողջունում է իշխանին իր յօբելեանի և Չերնօգօրիան թագաւորութիւն յայտարարելու առիթով: (Հ. Գ.)

Մադրիդ, 10 օգոստոսի

Կարլիստները (Սպանիայի պահպանողականները) լոյս են ընծայել մի թռուցիկ թերթ, որով յայտնում են, որ իրանք վճռել են զէնքը ձեռքներին պաշտպանել իրանց հաւատը: (Հ. Գ.)

Պետերբուրգ, 10 օգոստոսի

Շլիսսելբուրգեան պրօսպէկտի վրա պատահած հրդեհի ժամանակ այրվել է մի աղջիկ և այրուածքներ են ստացել 11 մարդ, որոնցից 4-ը հիւանդանոց են ուղարկված:

Նալեվկի փողոցի վրա գտնվող Գօլդբերգի տան սենեակներից մէկի դռան մօտ պայթել է մի ռումբ, որ յայտնի չէ թէ ով է դրել: Պայթումից ջարդվել է դուռը և սենեակի կահ-կարասիների մի մասը: Ենթադրում են, որ դա տանը վարձով ապրողների գործը կը լինի, որոնք տանջվում են վարձագնի անչափ բարձրութիւնից: (Հ. Գ.)

Նիւ-Եօրկ, 10 օգոստոսի

Սպօկէնում պատահած անտառային հրդեհի ժամանակ այրվել է 93 մարդ: (Հ. Գ.)

Վօրօնէժ, 10 օգոստոսի

Նօվօխօպերսկի գաւառում գտնվող Զաբրկինի կալուածն են մտել երկու կողոպտիչներ և սկսել արճճանկներից կրակ բանալ, սակայն ոչ մի վնաս չը կարողանալով պատճառել՝ երկուսն էլ սպանվեցին կալուածատիրոջ որդիների ձեռքով: (Հ. Գ.)

Նօվօչերկասկ, 10 օգոստոսի

Քաղաքային իգական դպրոցում աշնանը կը բացվեն մանկավարժական դասընթացքներ՝ տարրական դպրոցների վարժուհիներ նախապատրաստելու համար: (Հ. Գ.)

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,

XVIII ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԿՈՆԳՐԷՍ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ*)

VIII

8) Ռուս-ճապօնական յարաբերութիւնների հարցը.—Այդ հարցի առիթով կօնգրէսը կայացրեց միաձայն հետևեալ որոշումը.

«XVIII կօնգրէսը գոհունակութեամբ արձանագրում է 1910 թ. յուլիսի 6-ին կնքված ռուս-ճապօնական համաձայնութիւնը, որ վերահաստատում է բարի կամեցողութեան և անկեղծ աշխատակցութեան հաւաստիքները, որոնք արդէն արձանագրված են 1907 թ. յուլիսի 17-ի և 30-ի դաշնագրերի մէջ, դաշնագրեր, որոնց նպատակն էր, ըստ յայտարարութեան բանակցողներ՝ Իզվօլսկիի և Մոտօնօյի, «ամրացնել խաղաղասիրական, բարեկամական և բարի-դրացիական յարաբերութիւնները, որոնք բարեբաղդաբար վերահաստատվել են Ռուսաստանի և Ճապօնիայի միջև, և վերացնել տարաձայնութիւնների հնարաւորութիւնը երկու կայսրութիւնների միջև»:

«Կօնգրէսն իրան իրաւունք է համարում երկու ազգերի միջև այդպէս արագօրէն բարեկամական խաղաղութեան վերահաստատութիւնից հանել այն եզրակացութիւնը, թէ ռուս-ճապօնական պատերազմը, ինչպէս և ուրիշ շատերը, ծնվել է ոչ թէ շահերի անհրաժեշտ հակադրութիւնից, այլ պարզապէս արհեստական պատճառներից կամ անձնական քաղաքական մտահոգութիւններից և թէ այդ պատերազմը կարող էր խափանվել զուտ խաղաղասիրական միջոցներով»:

Վերջին հատուածը կօնգրէսը ունկնդրեց, որովհետև այդ հարցի մասին եղած զեկուցագրեր և ճառեր հաստատեցին այն փաստը, որ ռուս-ճապօնական պատերազմը առաջ բերեցին մի քանի անհատներ, որոնք անհատական մեծ շահեր ունէին:

9) Զինաթափութեան կամ սպառազինութիւնների կրճատման հարցը.—Այս հարցը կօնգրէսի մտահոգութեան գլխաւոր առարկաներից մինն էր: Աւստրիական պատգամաւոր, խաղաղասիրութեան յայտնի քարոզիչ և գրող Ֆրիդ ներկայացրել էր մի մանրամասն զեկուցագիր, որ բուռն վիճաբանութիւններ առաջ բերեց և որի էութիւնը կազմում էին հետևեալ 12 առաջարկները.

1) Սպառազինութիւնների բեռը վտանգաւոր է մարդկութեան առաջադիմութեան համար:

2) Սպառազինութիւնների սահմանափակումը ցանկալի է:

3) Բոլոր պետութիւնները պատրաստ են ուսումնասիրութեան դնել սպառազինութիւնների կրճատման հնարաւորութիւնը:

4) Սպառազինութիւնները ամեն մի պետութեան մասնաւոր գործը չեն:

5) Խնդիրը լիակատար զինաթափութեան մասին չէ, այլ նրանից բղխող ծանրութիւնների կրճատման մասին:

6) Զինուորական ծանրութիւնների կրճատումը կարող է տեղի ունենալ միայն էտապներով:

7) Սպառազինութիւնները միջազգային կազմակերպութեան տեղն են բռնում, որ, սակայն, դեռ չը կայ. նրանց կրճատումը հնարաւոր է միայն միջազգային կարգի կատարելագործութեամբ:

8) Այս խնդրի լուծումը դժուար է. բայց դա մի պատճառ չէ հրաժարվելու նրանից:

9) Այս առաջադիմութեան լուծումը կարող է իրականանալ միայն մի միջազգային կօնֆերենցիայի ձեռքով:

10) Սպառազինութիւնների պրօբլեման (խնդիրը) ամենից առաջ տնտեսական և սօցիալական պրօբլեմա է և ապա միայն զինուորական և տեխնիկական: Այդ պրօբլեմայի բացարիկ ուսումնասիրութիւնը զինուորականների ձեռքով չէ կարող ոչ մի հետևանք արտադրել:

11) Որովհետև սօցիալական և քաղաքական պայմանները տարբեր են զանազան պետութիւնների մէջ, ուստի սպառազինութիւնների մեքենական կրճատումը, ըստ քանակութեան, ընդունելի չէ:

12) Սպառազինութիւնները կրճատելու համար համաձայնութիւնը չը պէտք է անհրաժեշտաբար համաշխարհային լինի: Այդ համաձայնութիւնը կարող է կայանալ երկու պետութիւնների կամ որոշ պետութիւնների մի խմբակցութեան միջև:

Ինչպէս ասացի, զինաթափութեան այս առաջարկը երկար և բուռն վիճաբանութիւններ առաջ բերեց:

Անգլիացի պատգամաւոր Պէրրիսը մի երկար ճառի մէջ ապացուցանում էր, թէ զինաթափութիւնը կարելի է ձեռք բերել կամ յեղափոխական կամ էվօլիւցիօնական եղանակով. յեղափոխական եղանակը կը լինէր՝ դադարեցնել բոլոր աշխատութիւնները, ընդհանուր գործադուլ անել, բայց դա առաջ կը բերէր սոսկալի աղէտներ, ուստի լաւագոյնը՝ էվօլիւցիօնական եղանակն է:

Գերմանացի պատգամաւոր Ումֆրիդ համակարծիք չէ Ֆրիդի արտայայտած լաւատեսութեան հետ՝ կառավարութիւնների տրամադրութեան վերաբերեալ: «Երբ մենք կունենանք,—ասաց նա,—մի ընդհանուր քաղաքականութիւն, սպառազինութիւններն եւ կը փոխեն իրանց բնաւորութիւնը»:

Ֆրանսիական պատգամաւոր Գաստօն Մօխ տարակարծիք է. նա գտնում է, որ իլլիւզիա է կարծել, թէ պետութիւնները զինաթափ կը լինեն փոխադարձ համաձայնութեամբ: Պէտք է, որ պետութիւններից մինը՝ անհատապէս զինաթափ լինի, և այն ժամանակ նրա օրինակին կը հետևեն և միւսները. մինչև որ մինը չունենայ այդ քաջութիւնը, զինաթափութեան հարցը կը մնայ ցնորք: Պէտք է, որ ամեն երկրի պարլամենտի անդամները աշխատեն համոզել իրանց կառավարութիւններին եթէ զինաթափ չը լինել, գոնէ կրճատել սպառազինութիւնները:

Բեռնի բիւրօյի քարտուղար շվէյցարական պատգամաւոր Գոբա այն կարծիքն է յայտնում, թէ զինաթափութեան մասին միջազգային համաձայնութեան յոյսը մի ուտօպիա է: Աւելի լաւ է աշխատել, որ այս կամ այն պետութիւնը զինաթափ լինի. երկու պետութիւն կայ այժմ, ուր խնդիրը լրջօրէն ուսումնասիրված է. եթէ այդ երկուսը զինաթափ լինէին, շուտով կը կազմվէր Եւրոպայի մի միութիւն, որ զինաթափ է անում, որովհետև փոքր ազգերը կը հետևէին նրան:

Ի վերջոյ կօնգրէսը կայացրեց հետևեալ որոշումը.

«Խաղաղութեան համաշխարհային 18-րդ կօնգրէսը, լսելով Ֆրիդի զեկուցագիրը «սպառազինութիւնների ներկայ վիճակի և նրանց կրճատման խնդրի մասին», յանձնարարում է ընկերութիւններին ուսումնասիրել այդ խնդիրը զանազան կողմերից: Կօնգրէսը հաստատում է, որ սպառազինութիւնների սահմանափակման հարցը շատ տարիներից ի վեր բազմաթիւ ցոյցերի առարկայ է դարձել պետական անձանց և պարլամենտների կողմից, հետևաբար արգելք չը կայ, որ կառավարութիւնները այդ հարցի մի պաշտօնական միջազգային ուսումնասիրութիւնը կատարեն:

«Կօնգրէսը հաստատում է, որ Հիւսիսային Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգների նախագահը և կօնգրէսը կարևոր նախաձեռնութիւն են յանձն առել կազմելու մի յանձնաժողով «օգտվելու գոյութիւն ունեցող գործակալութիւններից սպառազինութիւնների մի միջազգային սահմանափակման առարկայի համար»:

«Կօնգրէսը միացնում է իր ձայնը բոլոր այն ձայներին, որոնք բողոք են արտայայտել չափազանց սպառազինութիւնների ճնշող և գրգռող սիստէմի դէմ, և ցանկանալով անկեղծօրէն աշխատել զինադադարի մի վիճակի համար, նա պնդում է Եւրոպայի խաղաղութեան ընկերութիւնների առաջ, որպէսզի եկող տարի նրանք պահանջեն իրանց երկրների կառավարութիւններից՝ կազմել պաշտօնական յանձնաժողովներ՝ ուսումնասիրելու ամեն մի երկրում այն միջոցները, որոնցով կարելի լինի կնքել մի միջազգային դաշնագրի ծրագիր՝ ներկայացնելու համար Հաագայի III կօնֆերենցիայի քննութեանը»:

10) Հաագայի III կօնֆերենցիայի մասին.—Կօնգրէսը ցանկութիւն յայտնեց, որ առաջիկայում կայանալի Հաագայի III կօնֆերենցիան իրողապէս ձևակերպէ և կանօնաւորէ պարտադիր արբիտրաժի (միջնորդ դատաստանի) սկզբունքը և այդ պարտադիր արբիտրաժի հարցը արձանագրվի այդ կօնֆերենցիայի օրակարգի մէջ, որպէսզի մասնակցող ազգերը կարողանան առաջուց խմանալ նրանից ծագող հետևանքները:

*

Ես առաջ բերեցի կօնգրէսի գլխաւոր որոշումները քաղաքական և սօցիալական բնոյթ ունեցող հարցերի մասին:

Այժմ յիշատակեմ և մի քանի որոշումներ՝ վերաբերեալ դաստիարակութեան, ուսումանը:

*) Տես «Մշակ» № № 164, 165, 166, 167, 168, 169, 175.

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Սօֆիա, 10 օգոստոսի

Խօսելով մակեդոնական փախստականների հարցը լուծելու մասին, «Պրէպօրէցը» ասում է. «Դա խաղաղութեան յաղթանակն է և երջանկութիւնը այն մարդկանց, որոնք աջողեցրին հարցի լուծումը։ Առաջիկայում սպասվում է դեռ յամառ աշխատանք՝ ձեռք բերված արդիւնքները ամրապնդելու համար։ Թիւրքիան այժմ կատարում է երրորդ՝ եթէ ոչ չորրորդ փորձը իր վերանորոգութեան, որը անցնում է ամենանպաստաւոր պայմաններում։ Եթէ փորձը անաջողութիւն կրէ, այդ շատ ցաւալի կը լինի, և նրա պատասխանատւութիւնը կընկնի այն Թիւրքերի վրա, որոնք դրանում մեղաւոր են։ Դժբաղդաբար կան այնպիսի քաղաքագէտներ, որոնց ուշագրաւ կողմն է չըլված շօվինիզմը։ Նրանք հակառակ հինգ-դարեայ աւանդութիւններին՝ ուզում են կայսրութիւնից, որի կազմի մէջ մտնում են 6—7 ազգութիւններ, առեղծել յօգուտ փոքրամասնութեան ձևականօրէն մի միացեալ պետութիւն։ Այդպիսի քաղաքականութեան պտուղները ակներև են։ Նոր րէժիմին բաժին է ընկել մի լուրջ խնդիր՝ աւարտել լուրջ բարենորոգումները և իրագործել կրօնի և ազգութիւնների կատարեալ հաւասարութիւնը։ Մենք, Թիւրքիայի անմիջական հարևաններս, կատարում ենք մեր պարտքը, անկեղծօրէն մատնանիշ անելով Թիւրքիայի կառավարութեան պակասաւոր կողմերը, որոնք եթէ վերացվելու չը լինեն, կարող են վարկաբեկել Բուլգարիայի և Թիւրքիայի ապագան»։ (Հ. Գ.)

Կ. Պոլիս, 10 օգոստոսի

Սալիմ փաշայի սպասածին հակառակ՝ յետաձգել են զօրք ուղարկելը Գաուրան, գտնելով որ նրա մօտ շատ քիչ զօրք կայ։ Հեռագրով շուտափոյթ զօրք են պահանջել Զմիւռնիայից և Ադանայից։ Դէպի կառավարութիւնն ունեցած դրուզների վերաբերմունքի մէջ փոփոխութիւն չէ նկատվում։

Արդարադատութեան մինիստրութիւնը երէկ ուղարկել է ներքին գործերի մինիստրութեանը մի յանձնարարական, որով առաջարկում է միջոցներ ձեռք առնել Թոյլ չը տալու գաւառներում ընտրութիւն կատարելու ազգային ժողովի համար, որը հրաւիրում է յունական պատրիարքը։ Այդ առիթով «Թանինը» իր գոհունակութիւնն է յայտնում, գտնելով որ պատրիարքութիւնը իրաւունք չունի ազգային ժողով հրաւիրելու։ (Հ. Գ.)

Թեհրան, 10 օգոստոսի

Կառավարչական զօրամասը գրաւեց Խարը։ Ռաշիդ-ուս-Սուլթանը փախաւ։ (Հ. Գ.)

Ուրմիա, 10 օգոստոսի

Ադլիէն աւերելու և ժողովրդի դէպի անջումանն ունեցած դժգոհութեան պատճառով, վերջինիս անդամները ստիպված եղան հրաժարական տալ։

Նահանգապետը առաջարկել է նոր ընտրութիւններ կայացնել, դէպի որը ժողովուրդը ցոյց է տալիս կրաւորական վերաբերմունք։ (Հ. Գ.)

Բէյրութից հեռագրում են Վիէննայի լրագիրներին, որ այնտեղ է հասել Կ. Պոլսից գեներալ Սամի փաշան 4000 զօրքով և անմիջապէս ուղևորվել է այն նահանգը, որ բռնված է ապստամբ դրուզներով։ Այդ շրջանում անկարգութիւնները չեն դադարել բոլորովին, դրուզները շարունակում են քարուքանդ անել գիւղերը, և երկիւղ կայ, որ նրանք սրախողխող կանեն բոլոր քրիստոնեաներին։ Հեռագրական լարերը կտրտված են։ Զինուորական մինիստրը ուղարկելով զօրքերին խստիւ հրամանագրել է գործել եռանդուն կերպով և ապստամբներին չը խնայել։

Առ հասարակ Լիբանանի մէջ անկարգութիւնները ըստ երևոյթին ունեն աւելի լուրջ բնոյթ, քան դա երևում է Թիւրքիայի պաշտօնական տեղեկութիւններից։ Կ. Պոլսում մեծ անհանգստութեամբ հետևում են այդ ապստամբութեանը, քանի որ լաւ յիշում են 1860 Թւի մեծ ջարդը, որ կատարեցին դրուզները կոտորելով աւելի քան 16,000 քրիստոնեաների։ Յայտնի է, որ այն ժամանակ Նապօլէօն III զօրքեր ուղարկեց և միայն նրանց գալով հաստատվեց կարգը և Սիրիան ընկաւ Ֆրանսիայի հովանաւորութեան տակ, ստանալով քրիստոնեայ գեներալ-նահանգապետ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԹՈՇԱԿԱՐԳ

I

Մեր ծխական-եկեղեցական դպրոցների ներկայ վիճակը կրիտիկական է. հաստատուն կանոնադրութեան բացակայութիւնը, կենտրոնական ղեկավարող վարչութեան չգոյութիւնը, հոգաբարձութիւնների և ուսուցչական կազմերի մէջ տեղի ունեցող խուլ պայքարը, ուսուցիչների՝ մեծ մասամբ անպատրաստութիւնը, նրանց երերուն դրութիւնը և նիւթական անապահովութիւնը, դպրոցական ծրագրի փոփոխականութիւնը և անբավարարութիւնը, դպրոցական մարմինների իրավունքի և պարտքի սահմանների անորոշութիւնը... սրանք քայքայիչ դեր են կատարում մեր դպրոցներում, նվազեցնում են նրանց արդիւնաւորութիւնը, թուլացնում և ոչնչացնում են այն սէրն ու հետաքրքրութիւնը, որ հասարակութիւնը տածում էր դէպի դպրոցները, առանց որի սրանք չեն կարող կանգուն մնալ։

Սրանց՝ իբրև մեր դպրոցների սովորական ցավոտ կողմերի վրա աւելացնելու է և վերջին 4—5 տարում երևան եկած և ներգործող անհամբերողութիւնը կուսակցական կամ Թայֆայական հողի վրա, որին զոհ է դառնում դպրոցը։ Նայելով թէ որ տեղում ներկայ րօպէում որ հոսանքն է գերակշռում՝ ըստ այնմ էլ կատարվում են հոգաբարձական ընտրութիւնները, և նոր ընտրված հոգաբարձութիւնը իր ընտրողական իրավունքն ու Թայֆայական պարտքն է համարում՝ տապալել դպրոցի ուսուցչական կազմը և նրա միջոցով դպրոցում մտցված այս կամ այն կարգը, և դրանց փոխարէն նոր կազմ հրավիրել, նոր կարգ մտցնել, այն պայմանով, որ 3—4 տարի յետոյ ինքն էլ տեղի տայ նոր հոգաբարձական կազմի, որ իր կողմից տապալէ ուսուցչական կազմը և փոխէ դպրոցի ներքին կարգն ու կանոնները։

Այսպիսի պայմաններում ոչ միայն ամեն մի դպրոց, առանձին վերցրած, չէ կարող ցոյց տալ ցանկալի առաջադիմութիւն, այլ և մեր դպրոցների ընդհանուր վիճակը հետզհետէ վատթարանում է։

Արտաքին հանգամանքների մէջ, որոնք վտանգ են սպառնում մեր ծխական եկեղեցական դպրոցներին, ես ի նկատի ունեմ գլխաւորապէս մինիստրական ստորին տիպի դպրոցները քաղաքներում և գիւղերում և մանաւանդ զեմստվայի դպրոցները, որոնք երևի շուտով մեզանում էլ կը բացվեն և նոյն մրցութիւնը կը սկսեն ծխական դպրոցների հետ, ինչ որ այժմ նկատում ենք Ռուսաստանում։ Այստեղ ծխական-եկեղեցական դպրոցները, չը կարողանալով դիմանալ մինիստրական և զեմստվայի դպրոցների մրցութեան՝ հետզհետէ կորցրին իրանց նշանակութիւնը. Նրանք չեն համակրում ոչ հասարակութիւնը և ոչ Պետական Դուման, որ զլանում է նրանց պահպանութեան համար գումարներ նշանակել։ Նրանք իրանց գոյութիւնը պահպանում են շնորհիվ կառավարիչ սինոդի հզօր ազդեցութեան և սեփական խոշոր դրամական միջոցների, նոյնպէս և բարձր շըրջանների ցոյց տված հովանաւորութեան։

Այս պայմաններից զուրկ է մեր հոգևոր իշխանութիւնը։ Ուստի եթէ զեմստվային դպրոցներ մեր մէջ էլ բացվեն, ծխական-եկեղեցական դպրոցները, իրանց ներկայ դրութեամբ, ինքն ըստ ինքեան կը փակվեն, չը կարողանալով մրցել զեմստվային դպրոցների հետ, քանի որ սրանք նիւթականապէս աւելի ապահովված կը լինեն, աւելի բարեկարգ և, հաստատուն կարգերի շնորհիվ, պատահականութիւններից ու կռիւներից պաշտպանված։

Կան մտածողներ ու քարոզողներ, թէ մեր ծխական-եկեղեցական դպրոցները, եթէ չեն դիմանալու զեմստվային դպրոցների մրցութեան՝ թող կորչեն ու անհետանան, և նոյն իսկ լավ է որ կորչեն, քանի որ դրանով ժողովուրդը հոգևոր իշխանութեան խնամակալութիւնից այս կէտում ես կազատվի։ Շատ և շատ բան կարելի է առարկել այսպէս մտածողների դէմ. սակայն այս հարցի վրա կանգ չառնելով՝ ես այսքան կասեմ, որ մեր ծխական-եկեղեցական դպրոցները անհրաժեշտ է պահպանել նոյն իսկ այն դէպքում, եթէ մինիստրական և զեմստվային դպրոցները մեզանում շատ լավ էլ դրված լինեն և լուսաւորութեան կարիքներին լիովին բավարարութիւն էլ տան։ Իսկ որպէսզի նրանք կարողանան ուրիշ տիպի դպրոցների հետ մրցել ու դիմանալ՝ պէտք է նրանց ներքուստ և արտաքուստ բարեկարգել, պէտք է նրանց հետ կապել ժողովրդի համակրութիւնը, պէտք է հաստատուն կանոնադրութիւն ու ծրագիր ունենալ՝ առաջադիմական սկզբունքներով, պէտք է կանոնաւորել յարաբերութիւնը դպրոցական մարմինների մէջ, պէտք է բարձրացնել ուսուցիչների պատրաստութեան մակերևոյթը և նրանց պինդ կապել դպրոցների հետ։

Հաստատուն կանոնադրութիւնից յետոյ ոչ մի բան այնքան չէ նպաստում մեր դպրոցների բարեկարգութեան և առաջադիմութեան, որքան դպրոցական պաշտօնեաների—ուսուցիչների և վերակացուների—ապահովութեան հարցը։

Ներկայումս մեր միջնակարգ դպրոցներից և ճեմարանից աւարտածները այն դէպքում միայն մտնում են դպրոցական ասպարէզ, երբ ուրիշ, աւելի յարմար պաշտօն չեն գտնում. և դպրոց ոտք դնողների աչքն էլ դուրսն է. նրանք անդադար հետամուտ են մի ուրիշ գործ գտնելու, որ իրանց աւելի ապահովէր թէ ներկայում և թէ ապագայում, և գտնելուն պէս՝ հեռանում են դպրոցից՝ 2, 3, 5, 10 տարի ծառայելուց յետոյ։ Շատ քիչ տոկոսը նրանցից իր կեանքն ամբողջապէս նվիրում է դպրոցին։ Սրա հետևանքն այն է լինում, որ մեր դպրոցները զուրկ են առհասարակ փորձառու ուսուցիչներից. շարունակ դպրոց են մտնում անփորձ ուսուցիչներ, և հազիվ փորձառութիւն ձեռք բերած, հազիվ Թեակոխած իրանց ուսուցչութեան ամենապտղաբեր շրջանը՝ թողնում հեռանում են դպրոցից։ Եվ իբրև ներկայ վիճակում այս ցավալի երևոյթը բոլորովին բնական է։ Մի կողմ թողնենք ուսուցչի ստանդական Թափառականութիւնը. մի կողմ թողնենք նրա ամեն տարվայ տագնապը, թէ առաջիկայ տարին պաշտօն պիտի կարողանայ գտնել թէ՞ ոչ. համարենք նոյն իսկ, թէ ուսուցիչը հաստատ պաշտօն ունի, որ նրան ապահովում է մի համեստ ապրուստ։ Բայց նա իրավունք չունի յուսալու, թէ իր ծերութեան հասակումն էլ, մինչև մահվան րօպէն նրան կը պահեն պաշտօնի մէջ և ռոճիկ կը տան, թէկուզ ինքն անընդունակ էլ լինի պարապելու։ Բարեխիղճ ուսուցիչն ինքն էլ թոյլ չի տայ իրան՝ իբրև ողորմութիւն ռոճիկ ստանալ առանց համապատասխան արդիւնքը ցոյց տալու։

Ուսուցչական լաւ մարմին ունենալու համար՝ պէտք է ապահովել ուսուցչի վիճակը թէ՛ իրաւապէս եւ թէ՛ նիւթապէս։ Սա պէտք է հիմնական ելակէտ լինի նրանց համար, որոնք հետաքրքրված են մեր դպրոցների բարեկարգութեան և առաջադիմութեան գործով, նրանց լինել թէ չը լինելու հարցով։

Այս անգամ ես կանգ կառնեմ ուսուցիչների նիւթական ապահովութեան մի կողմի, ուսուցչական Թոշակարգի վրա, որի նպատակն է՝ երկար տարիներ ուսուցչական պաշտօն վարող անձերին և նրանց ընտանիքներին որոշ դրամական օգնութիւն տալ՝ մինչև մահ, իսկ որդոցը՝ մինչև չափահասութեան հասնելը։

Շատ ուրախալի է, որ ուսուցչական Թոշակարգ հիմնելու միտքը ներկայումս ժամանակակից հարց է դարձել և արծարծվում է մամուլի մէջ։ Ուրախալի է մանաւանդ, որ Նորին Վեհափառութիւնը մեծ համակրութեամբ է վերաբերվում այս հարցին և ընդգծել է ուսուցչական Թոշակարգ հիմնելու անհրաժեշտութիւնը։ Յուսալի է, որ այս հարցը, արժանանալով Նորին Վեհափառութեան հովանաւորութեան և պաշտպանվելով մամուլի բուռն համակրութեամբ՝ շուտով խօսքից գործ կըդառնայ, ցանկութիւնը կիրականանայ, որով մեր չքաւոր ու տառապող ուսուցչի ճակատի խորշոմները փոքր ի շատէ կը հարթվեն, և նա ստիպված չի լինի, հին երգի բառերով, կրկնել.

«Ո՞ւր գնամ ես մենակ աշխարհիս վրա.
Ահա քեզ լավ վաստակ քսանմէկ տարվայ»։

Ոչ ոք, ի հարկէ, հակառակ չէ կարող լինել Թոշակարգի գոյութեան։ Թոշակարգը ոչ թէ բարիք, բարերարութիւն է ուսուցիչների համար, ոչ թէ նոյն իսկ արդարութիւն է երկարամեայ վաստակաւորների նկատմամբ, այլ ուղղակի դպրոցների կարիքն է, կեանքի անհրաժեշտ պահանջն է, որին բավարարութիւն տալուց կամ չը տալուց կախված է դպրոցների աջողութիւնը, ուրեմն և նրանց ապագան։ Հարցը միայն սրանում է, թէ ինչպէս պէտք է կազմակերպել ուսուցչական Թոշակարգը, որտեղից ճարել այն բավական մեծ գումարը, որ հարկավոր է թոշակարգ ստեղծելու և Թոշակ տալու համար։

Թոշակարգ հիմնելու, նրա համար կանոնադրութիւն մշակելու, հաշիվներ անելու գործը բավական բարդ և ծանր գործ է, մանաւանդ երբ նա վերաբերում է զանազան տեղեր ցրված, զանազան պայմանների մէջ գտնվող անձնավորութիւնների և շօշափում է ոչ միայն ուսուցիչների շահերը, այլ և վերաբերում է ծխական դպրոցների բիւջէին։ Կանոնադրութիւն մշակելու համար հարկավոր է դեռ ճիշդ վիճակագրական տեղեկութիւններ հավաքել մեր բոլոր ծխական-եկեղեցական դպրոցների պաշտօնեաների (ավ.-ուսուցիչ, ուսուցիչ, վերակացու) մասին, թէ քանի հոգի են, քանի տարեկան են, ինչ ընտանեկան վիճակ ունեն (ամուրի՞ է թէ՞ ամուսնացած, որդիք, ծնողներ...), քանի տարի է որ ուսուցչութիւն են անում, որտեղ են ծառայել և իւրաքանչիւր տարի որքան ռոճիկ են ստացել և այլն։

Այնուհետև հարկավոր է մշակել Թոշակի տիպին վերաբերեալ կարևոր սկզբունքներ, այսինքն թէ քանի աստիճանի Թոշակ պէտք է լինի քանի տարի ծառայութեան համար, և իւրաքանչիւր աստիճանի Թոշակը ռոճկի որ մասը պէտք է կազմէ. ինչպէս պէտք է վարվել այն պաշտօնեաների հետ, որոնք Թոշակ ստանալու իրավունք դեռ ձեռք չըբերած՝ թողնում են ուսուցչական պաշտօնը այս կամ այն պատճառով (կամաւորապէս կամ ակամայ). ինչպէս պէտք է վարվել այն ուսուցիչների հետ, որոնք պաշտօնավարութեան ընթացքում, դեռ Թոշակի իրավունք ձեռք չը բերած, մեռնում են։

Այս և սրանց նման ուրիշ հարցերի այս կամ այլ կերպ լուծումը ազդում է տրվելիք Թոշակի քանակի վրա, ուրեմն սրանց այսպէս կամ այնպէս վճռելուց յետոյ միայն կարելի է մօտաւորապէս հաշվել, թէ Թոշակարգը տարեկան որքան ծախս է ունենալու, և ապա թէ՝ ինչ աղբիւրներից պէտք է հոգալ այդ ծախսը։

Այս նախապատրաստական բարդ աշխատանքները կատարելու համար, իմ կարծիքով, հարկավոր է, առանց ժամանակ կորցնելու, Թիֆլիսում կազմել մի մասնաժողով 8—10 հոգուց բաղկացած, որի մէջ մտնեն հավասար Թվով ներկայացուցիչներ Թիֆլիսում գտնված ուսուցիչներից, հոգաբարձուներից և կողմնակի՝ գործին տեղեակ բանիբուն անձերից։ Մասնաժողովի վրայ պէտք է պարտաւորութիւն դրվի հավաքել Ռուսաստանի բոլոր հայոց ծխական-եկեղեցական դպրոցների եկամուտքի և բոլոր ուսուցիչների մասին հարկավոր վիճակագրական տեղեկութիւնները և ապա, նիւթերը մշակելով, կազմել մի նախագիծ Թոշակարգի կանոնադրութեան, որի մէջ նշանակված կը լինեն Թոշակների տիպերը, աստիճանները, Թոշակարգի կառավարութեան եղանակը և այլն։ Այս աշխատանքը կատարվելուց յետոյ՝ հոգևոր իշխանութեան հրավէրով պէտք է գումարվի ընդհանուր ժողով՝ բաղկացած կիսով չափ ուսուցիչների և կիսով չափ հոգաբարձուների ներկայացուցիչներից։

Այս ժողովին պէտք է առաջարկվի մասնաժողովի մշակած նախագիծը, քննվի, փոփոխվի և այնուհետև առաջարկվի Վեհափառ Կաթողիկոսի հաստատութեան (եթէ հարկավոր լինի՝ նաև մարմնավոր իշխանութեան հաստատութեան)։ Այնուհետև այս կանոնադրութիւնը պարտադիր պէտք է լինի բոլոր ծխական-եկեղեցական դպրոցների և պաշտօնավարող ուսուցիչների համար։

Այս կանոնադրութեան կարող են ենթարկվել նաև ճեմարանը և Թեմական դպրոցները, որոնց Թվում և Ներսիսեան դպրոցը, որ 11 տարուց ի վեր ունի իր Թոշակարգը և արդէն Թոշակներ է տալիս ծառայութեան տարիները լրացրած մի քանի պաշտօնեաների։

Աշխատանքը, կրկնում եմ, բավական մեծ է, հաշիվները բարդ, գուցէ և մասնագէտների գործակցութեան կարօտ. ուստի պէտք է որ առաջ ձեռնարկել գործի։ Եթէ մասնաժողովը հէնց առաջիկայ սեպտեմբերին կազմակերպվի և անմիջապէս գործի ձեռնարկէ՝ կարելի է յուսալ, որ մի տարի յետոյ, 1911 թ. սեպտեմբերից, Թոշակարգի կանոնադրութիւնը մուտք կը գտնէ մեր դպրոցներում։

Ստ. Մալխասեանց

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սղնախ, 8 օգոստոսի

Սղնախում մտցվեց պրօգրէսիվ տուրք, որ խոստանում էր տարեկան բերել մօտ 1700 ր., մինչդեռ հաւաքվեց մօտ 150 ր.։ Տուրքը բարեխղճօրէն է բաժանված՝ սկսած 25 ր. մինչև 25 կ.։ Սակայն մեր հասարակութիւնը, որ չքաւոր չէ և շատ հեշտութեամբ կարող է տալ որոշված չնչին տուրքը, չէ տալիս, որովհետև ամեն բան սիրում է ձրի։ Սղնախեցին կը խոնարհվի միայն բռնի ույժի առաջ. նա յօժարակամ չի տայ, որովհետև չէ վախենում հայոց դպրոցի վարչութիւնից...

Մեր ժողովուրդը խնայողութիւն ցոյց է տալիս միայն լուսաւորութեան և եկեղեցական գործերի մէջ։ Իրանք ամեն բանի մէջ լինեն խնայող։ Խաղում են «բանկ», տանում են տալիս Թումաններ, հագնվում են շքեղ, տները զարդարում են փառաւոր, սարքում են խնճոյքներ, երեկոյթներ, քէֆ են քաշում, արբում, համքարութիւններ են սարքում ամեն տարի (իւրաքանչիւր համքար երեք օր քէֆ է քաշում), ծախսելով հարիւրներ, հազարներ, և այստեղ խնայող չեն, որովհետև այդ անհրաժեշտ է նրանց։ Իսկ դպրոցին, Թատրոնին, գրադարանին, եկեղեցուն կոպէկներ տալ նրանք չեն կարողանում, պատճառաբանելով որ չքաւոր են։

Թէ որ աստիճանի շռայլ է մեր ժողովուրդը, առաջ կը բերենք մի փաստ։ Երկու ամիս առաջ համքարական տօների պատճառով Թիֆլիսից բերին աշուղ Բագրատին՝ վճարելով նրան երեք օրվայ համար 120 ր., որովհետև տեղական սազանդարով և զուռնայով լաւ քէֆ չէին կարող քաշել...

Ն. Ն.

Բաթում, 4 օգոստոսի

«Մշակի» այս տարվայ № 146-ի մէջ գրել էի, որ նորընտիր հոգաբարձութեան անդամները, դեռ չը հաստատված առաջնորդից, հին հոգաբարձուների հետ խորհրդակցելով՝ հեռացրել են պաշտօնից մեր ծխական դպրոցի ամբողջ ուսուցչական խումբը իր աւագ-ուսուցչով։ Պատճառը խմբի մէջ եղած երկպառակութիւնն ու պառակտումն է եղել։ Ճշտել էի որ՝ երբ մի հոգաբարձական մարմին ամբողջ խումբն արձակում է իր աւագ-ուսուցչով, պարզ է, թէ դրանով որպիսի վկայական է ստորագրում աւագ-ուսուցչի ընդունակութիւնների մասին։ Չը նայած այս պարզ, ամենքին հասկանալի հանգամանքին, գիտենալով ու ճանաչելով մեր հոգաբարձուներին, գրել էի. «Բայց, ով արմանք ու զարմանք, շատերը պատրաստ են գրազ գալու, որ հոգաբարձութիւնը մի քանի օրից յետոյ նոյն իր ձեռքով վտարված աւագին վերստին աւագութեան է կանչելու»։ Եւ այսօր գամ հրապարակով ասելու, որ գրածս կատարվեց. նորից աւագ-ուսուցիչ է կարգվել արդէն արձակված հինը։ Այո, մնացել է աւագ-ուսուցիչ նա, որի ղեկավարած դպրոցի ընկած պատկերը արձանագրված է եղել հոգաբարձական ու ուսուցչական խառն ժողովների Թղթերում և արձանագրութիւններում և այս ամենը Թիւրքի փաշային յատուկ կամայականութեամբ պատառ-պատառ էր արել Թայֆայական հոգաբարձուն։ Մնում է և աւագ-ուսուցիչ նա, որի ղեկավարած դպրոցի խայտառակ պատկերը նկարել-գրել էր խառն ժողովի խորհրդածութեան առաջ նոյն դպրոցի կրօն աւանդող ծխական քահանան։ Մնում է աւագ-ուսուցիչ նա, որի անկարութիւնն իր պաշտօնի մէջ հանդէս էին դրել պաշտօնակից ուսուցիչները և պահանջում էին քննութիւն մի առ մի հաստատելու իրանց ասածներն ու գրածները։ Մնում է աւագ-ուսուցիչ նա, որի ղեկավարած դպրոցի մասին ուսուցչական խմբի 8 անդամներից գրեթէ 5 վկայում են, որ դպրոցի մէջ կարգ, կանոն չը կայ, ուսում ու գիտութիւն չէ աւանդվում։

Յանուն նոյնիսկ իրանց պատուազգացութեան՝ հոգաբարձութիւնը պարտաւոր է հասարակութեան կարող անձերից ժողով հրաւիրել և ընտրված յանձնաժողովի ձեռքով գրաւորապէս տրված բողոքները ընդդէմ աւագի գործունէութեան քննել տալ, եթէ չէ կամենում աւելի ծանր պատասխանատւութեան ենթարկվել և ենթարկել դպրոցը։

**

Երևան, 9 օգոստոսի

Այսօր Սևանի վանքից մեծ բազմութեամբ և հանդիսով բերեցին ս. Նշանը՝ խօլերայի դէմ մաքառելու համար։ Թափօրին մասնակցում էին մի քանի զգեստաւորված քահանաներ, մի վարդապետ՝ ս. Նշանը ձեռքին, սարկաւագներ, տիրացուներ՝ խաչվառներով, համքարներն՝ իրանց դրօշակներով և երկսեռ ժողովրդի խուռն բազմութիւն։ Հայերը փակել էին իրանց խանութները և, վախից թէ՞ հաւատից դրդված, շտապել մասնակցել Թափօրին, այնպէս որ քաղաքը կատարեալ տօնական կերպարանք էր ստացել։ Ճանապարհին ժողովուրդը մի քանի

---

11) Միջազգային խաղաղական օրացոյց ստեղծելու հարցը.—Այս առաջարկը, որ արել էր անգլիացի միսս Պէյլին, առաջ բերեց կոնգրէսի հետևեալ որոշումը.

«Մեծն Բրիտանիայի ազգային խաղաղաս. խորհրդին է յանձնվում զբաղվելու մի միջազգային խաղաղական օրացոյց հրատարակելու գործով։ Նա պէտք է դիմէ այդ նպատակով ազգային նախագահների միջոցով ամբողջ աշխարհի խաղաղութեան բարեկամներին, խնդրելով նրանց ուղարկել մի համառօտ խաղաղական խրատ»։

12) Տարրական դպրոցներում ուսումը մայրենի լեզուով աւանդելու անհրաժեշտութեան հարցը.—Ուսման միջազգային և մշտական յանձնաժողովը (Commission Permanente et Internationale de l'Enseignement) իր օրակարգի մէջ ունէր այն հարցը, թէ երբ մի որևէ պետութեան մէջ գտնվում են զանազան ազգութիւններ, պետական և հասարակական տարրական կամ սկզբնական ուսման դպրոցներում ուսումը ինչ լեզուով պէտք է աւանդվի։ Այս առարկայի մասին տեղեկագիր պատրաստելու և զեկուցումն ներկայացնելու գործը յանձնված էր յանձնաժողովի անդամ Հ. Առաքելեանին, որ ներկայացրեց մի պատճառաբանեալ զեկուցագիր (որ կը տպվի կոնգրէսի ակտերի մէջ) և որի հիման վրա յանձնաժողովը մշակեց հետևեալ բանաձևը, որ միայն քուէարկութեամբ ընդունվեց կոնգրէսից.

«Համաշխարհային խաղաղութեան XVIII կոնգրէսը, կայացած Ստոկհոլմում, լսելով ուսման յանձնաժողովի անդամ Հ. Առաքելեանի զեկուցագիրը, յանձնարարում է, համաձայն իր նախորդ որոշումների, որ տարրական ուսումը աւանդվի երեխայի մայրենի լեզուով բոլոր այն երկրներում, ուր ազգաբնակութիւնը բաղկացած է զանազան ազգութիւններից, որոնց իւրաքանչիւրն ունի իր լեզուն, իր գրականութիւնը և իր պատմութիւնը»։

Պէտք է ասել, որ կոնգրէսում և յանձնաժողովի մէջ վիճաբանութեան առարկայ դարձաւ, թէ «մայրենի լեզու» ասելով ինչ տեսակ լեզու պէտք է հասկանալ, որովհետև կան և բարբառներ։ Երկար վիճաբանութիւնից յետոյ որոշվեց, որ «մայրենի լեզու» ասելով պէտք է հասկանալ այնպիսի մի ազգի լեզու, որ ունի սեփական կուլտուրա, սեփական լեզու, գրականութիւն և պատմութիւն։

13) Երիտասարդութեան եւ դասախօսական ընկերութիւններ կազմելու հարցը.—Իտալական խաղաղ. ընկերութիւնների ներկայացուցիչ տիկին Գվիս Ադամիի առաջարկի հիման վրա, կոնգրէսը կայացրեց հետևեալ որոշումը.

«Կոնգրէսը խորին հաճութեամբ տեղեկացաւ, որ Իտալիայում դպրոցական երիտասարդութեան մէջ կատարված պրօպագանդան գեղեցիկ հետևանքներ է ունեցել և այդ պրօպագանդան համախմբել է քիչ ժամանակում 4000 ջահել աղջիկներ մի խաղաղութեան ընկերութեան մէջ։

«Կոնգրէսը ողջունում է հաւասարապէս Բելգիայում պատանեկական մի ընկերութեան ստեղծումը, որ կոչվում է «Խաղաղութեան Բելգիական Խումբ»։

«Կոնգրէսը յանձնարարում է միջազգային ուսման մշտական յանձնաժողովին՝ նպաստել զանազան երկրներում համանման ընկերութիւնների ստեղծման և այդ ընկերութիւնները կապել դաշնակցութեամբ»։

*

Առ այժմ բաւականանում եմ խաղաղութեան XVIII կոնգրէսի այս որոշումները արձանագրելով, թողնելով ընդհանուր նկարագրութիւնը յետոյ։ Հ. Առաքելեան

տեղ մատաղ էր ժողթել։ Այն վաճառականը, որ հանգիստ խղճով խաբում է և չէ վախենում, այսօր դողում է խոլերայից, որպէս մահի ուրուականից։ Քաղաքի հրապարակում Թափօրը կանգ առնելով և մաղթանք կատարելով՝ նոյն բազմութեամբ առաջ շարժվեց դէպի ս. Սարգիս մայր եկեղեցին, ուր և գրվեց ս. Նշանը։ Այդտեղից բազմութիւնը ցրվեց իր գործին և բացվեցին խանութները։

Խոլերայի դէմ փոխանակ գիտութեան պահանջած զէնքով մաքառելու՝ կռւում են մի այնպիսի զէնքով, որ արդէն վաղուց է հնացել։ Պէտք է վերջ տալ այդպիսի համախմբումներին. դրանով խոլերայի առաջը չէ կարելի առնել և կամ սահմանափակել զոհերի թիւը մի այնպիսի քաղաքում, ուր խոլերայից օրական 5—10 հոգի են մեռնում։ Հէնց Թափօրից անմիջապէս յետոյ՝ բժշկները մի պատրաստի դագաղ էր տանում խոլերայից նոր վախճանվածի համար։ Ուրեմն պարզ է, որ սրբերն էլ չեն օգնում այդպիսի համաճարակի դէմն առնելու համար։ Հայ հոգևորականութիւնը չը պէտք է ոյժ տայ ժողովրդի ագիտութեանը մի այդպիսի կրիտիքական րոպէում։

Խ. Բաբայեան

—

Նոր-Բայազէտ, 6 օգոստոսի

Շուտով քաղաքիցս տեղափոխվելու են երկու ժրաջան գործիչներ՝ երկուսն էլ կառավարչական հիմնարկութիւնների գլխաւորներ. մէկը ոստիկանութեան գլուխը՝ գաւառապետ Ստ. Ղորղանեան, միւսը հաշտարար դատարանինը՝ Ալ. Աղաբաբ-բէկով, առաջինը դէպի Քութայիս, երկրորդը՝ դէպի Շարուր-Դարալագեազ նոյն պաշտօնով։ Միաժամանակ զրկվել երկու գործունեայ պաշտօնեաներից, թէ տնտեսական, թէ բարոյական և թէ վարչական կեանքում, շատ զգալի է մեր հասարակութեան համար, որը, ինչպէս գիտենք, ոչ մի կողմից մխիթարված չէ։

Մի կողմ թողնելով հաշտարար դատաւոր Ա. Աղաբաբ-բէկովի հասարակական գործունէութեան վերաբերմամբ խօսելը, քանի որ նա միայն 2 տարի է, ինչ պաշտօնավարում է մեզանում, որի համար ոչ լաւ կարելի է նկատել և ոչ վատ, մի քանի խօսք նուիրենք գաւառապետ Ստ. Ղորղանեանցի մասին։

Սրանից 15 տարի առաջ, 1895 թ. նոյեմբերի վերջերին, Ս. Ղորղանեանը գաւառապետի օգնականի պաշտօնով մուտք գործեց մեր քաղաքը և իր խելացի գործունէութեամբ մի քանի տարուց յետոյ բարձրացաւ գաւառապետի աստիճանին։ Դեռ օգնական ժամանակը նրա ծառայութիւնը գնահատվում էր բարձր արժանաւորութեամբ նոյնիսկ գաւառապետների գործունէութիւնից, և շատ չանցած՝ նա մեծ ուշադրութիւն գրաւեց թէ գաւառի ազգաբնակութեան մէջ և թէ կառավարչական բարձր շրջաններում։ Բանն այն է, որ ամբողջ 15 տարվայ ընթացքում ոչ ոք ոչ մի բողոք և տրտունջ չէ յայտնել նրա գործելակերպի վերաբերմամբ։ Մինչդեռ հարկ եմ համարում յիշատակել, որ մեզանում գաւառապետները նախկին ժամանակներում այնքան էլ երկար ժամանակով չեն կարողացել պաշտօնավարել, այլ 2—5 տարին մի անգամ կը տեսնէինք, որ այս-ինչ գաւառապետին փոխել են, այն-ինչին բերել նրա տեղ։ Եւ այդ բանը անեկդոտի բնաւորութիւն էր ստացել մեզանում, թէ նոր-բայազէտցիները այն աստիճան «կլեաուզ» սիրող են, որ չեն թողնում մի որևէ գաւառապետ իրանց շրջանում երկար ժամակով ծառայելու, այլ մի որևէ առիթ կամ կեղտ գտնելով՝ բողոք կը բարձրացնէին նրա և նրա դէմ...։ Այն ինչ՝ Ստ. Ղորղանեանի վերաբերմամբ և ոչ մի բողոք։ Նա՝ մի խօսքով՝ խաղաղ կերպով կառավարեց մեր գաւառը 15 ամբողջ երկար տարիներ՝ առանց ծայրայեղ միջոցների դիմելու, մի գաւառ, որ լի է ինտրիգաններով, ֆալսիֆիկացիայի հեղինակներով և այլ տեսակի անձնաւորութիւններով, որոնց սանձելու և նրանց բիրտ ինստինկտները մեղմելու համար հարկաւոր էր Ս. Ղորղանեանի պէս անձը։

Թւենք մի քանի բաներ նրա ծառայութեան հետևանքներից։ Նրա օրօք մեծ դիսցիպլինա պահպանվեց գաւառական ոստիկանական շտատներում. վերջին տարիներս աւելացաւ տարրական դպրոցների թիւը գաւառում. քաղաքում պօստային երթևեկութիւնը 3 անգամի բարձրացաւ, որ խսկի հնար չը կար մեր խուլ միջավայրի նկատմամբ. վարկ տրվեց նաև քաղաքային Ջրանցքի գործին, շինվեցին փողոցներում մայթեր. բացվեց մի մեծ փողոց՝ քաղաքիս հիւսիսից-հարաւ ուղղութեամբ *), նոյնիսկ բանտը մի խարխուլ շինութիւնից դուրս տարվեց նոր ձևով կառուցվող բնակարանում, որ մի մասնաւոր մարդու ձեռքով շինվեց մի լաւ և յարմաւոր տեղ։ Իսկ նրա գլուխ գործոցը կազմում է այն, որ Ելենովկայի ճանապարհը (33 վերստ) մինչև Նոր-Բայազէտ արդէն խճուղու է վերածվում, որը երազ պէտք է համարել մեր քաղաքի համար։ Բացի դրանցից կայ և մի աւելի ուշադրաւ հանգամանք, այն, որ գաւառապետ Ղորղանեանցի ձեռներէցութեամբ հրապարակ է եկել հանդերում ջուր հանելու հարցը, այն է «Ղանլիգեօլ» կոչված լճակից ջուր բերել և մեր ցանքերը ոռոգել, որին կառավարութիւնը ինքը գուցէ ձեռնամուխ լինի մօտ ապագայում։ Եւ այլ անթիւ մանր ծառայութիւններ, որոնք գուցէ ի պաշտօնէ կազմում են լաւ պաշտօնակատարների ընդհանուր գործունէութիւնը։ Բայց Ստ. Ղորղանեան անգնահատելի պաշտօնատար անձն էր, որի դուռը միշտ բաց էր ամենքի առաջ և որից անխտիր բաւարարվում էին նրան դիմողները։ Նրա մի պակասութիւնը, այսպէս ասած, որ ժողովուրդը գտնում է նրա՝ ցուցակ ծառայութեան մէջ, դա հարկերի գանձման խստութիւնն էր, որը գուցէ այդ դէպքում նա ստիպված էր ի պաշտօնէ գործ դնել, երբ նրան հրամայում էին ուղղակի վերևից։

Գաւառապետ Ստ. Ղորղանեանի գրական գործունէութեան մասին խօսք չունենք ասելու. նրան, իբրև «Մշակի» աշխատակցի կամ իբրև գրական մարդու, ընթերցողների մեծամասնութիւնը անշուշտ ծանօթ կը լինի։

Չը մոռանամ յիշել, որ ի նշան երախտագիտութեան՝ նրա հեռանալու պատճառով մեր քաղաքից՝ մեր քաղաքացիք մտադիր են մի ընծայաբերութեամբ պատւել Ստ. Ղորղանեանցին և ճաշկերոյթ սարքել։ Ծառայողների դասակարգը (ամբողջ ոստիկանական կազմը) նոյնպէս մի ընծայ է մատուցանելու՝ ի յիշատակ նրա 15-ամեայ անխոնջ ծառայութեան։ Նոյնպիսի ընծայաբերութեան լուրեր լսվում են նաև գաւառի հասարակութեան կողմից։ Սակայն այդ բոլորի մասին գուցէ կարողանամ գրել իր ժամանակին։

Փարս

*) Այդ փողոցը քաղ. վարչութիւնը ի պատիւ գաւառապետի անուանեց «Коргановская».

ՊԷՏՔ Է ՀՈԳԱԼ ԵՒ ՀԱՅ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՀԱՄԱՐ

—

«Մշակի» № 168-ի մէջ զետեղված էր մի լուր, որ մեր նկարիչ Բաշինջաղեանին հրաւիրել են մասնակցելու Լոնդոնի ցուցահանդէսին։

Այսօր փոքրիկ լուրը ինձ առիթ տուեց կրկին անգամ հրաւէր կարդալու գլխաւորապէս արտասահմանեան և Ռուսաստանի մայրաքաղաքների և միւս գլխաւոր քաղաքների մէջ ապրող և հանրային գործերին նուիրված հայ ղեկավարներին և անձնաւորութիւններին, որոնց համար ազգի կուլտուրական բարգաւաճումը մտահոգութեան և ցանկութեան առարկայ է. ինչո՞ւ նրանք չը պիտի կարողանան իրանց ծրագիրների մէջ մտցնել տարին մի անգամ կազմակերպելու այդ քաղաքներում հայ գեղարուեստագէտների գործերի ցուցահանդէս. պէտք է հաւատալ, որ նրանց քանակութիւնը կը բաւականանայ և կը համապատասխանէ ըստ արժանւոյն, իսկ հակառակ դէպքում եղածը կարելի է կապել տեղական կամ միջազգային ցուցահանդէսների հետ։

Պէտք է հոգալ սրա մասին. կան միջոցներ, որոնցով կարելի է գործը կազմակերպել և դնել որոշ հիմքերի վրա. այդպիսով թէ հայ գեղարուեստի արտադրութիւնները կարտահանվեն եւրոպական ցուցահանդէսները և թէ հնարաւորութիւն կը տրվի հայ արուեստագէտներին գործելու և առաջ խաղալու։ Տեսէք ինչպէս եւրոպական մայրաքաղաքներում հանդէս են գալիս իրանց առանձնայատուկ ցուցահանդէսներով լեհական, ֆրանսիական, սպանական, բելգիական և շատ այլ ազգերի գեղարուեստագէտները։ Անկասկած նրանց հովանաւորում են, նպաստում են իրանց կառավարութիւնները, կուլտուրական հաստատութիւնները և այլն։

Իսկ ի՞նչ է ներկայացնում իրանից հայ գեղարուեստագիտութիւնը. ցիր ու ցան եղած հազար ու մի անկիւն, չը կայ մի ամբողջութիւն, մի ընդհանուր միութիւն, աջակցութիւն ու դրամագլուխ։ Ի՞նչ ենք գտնում մեզ համար մեր հայրենիքում, որ այնպէս լի յոյսերով ձգտում ենք նրան. ուրիշ ոչինչ՝ բացի խոր-վիրապից, որտեղ ընկնում է ու փտում է մեր եռանդն ու մտաւորական պաշարը։

Մինչդեռ հոյն ընդունակ է առաջադիմելու, եթէ գէթ մի փոքր նրան խրախուսող, աջակցողներ լինեն։

Մեր գեղարուեստագէտներից շատերը ունեն որոշ ստեղծագործութիւններ, մեր երկրի հազուագիւտ տիպերի, տեսարաններ արտադրութիւններ, որոնք համարձակ կարող են եւրոպական ազգերի հետաքրքրութիւնը և գնահատութիւնը շարժել։ Ահա սրա մասին պիտի մտածեն ու հոգան մեր արտասահմանեան ու Ռուսաստանի մայրաքաղաքների հայ կուլտուրական հաստատութիւններն ու գործող մարմինները։

Պէտք է գործը դնել ամուր հիմքերի վրա, որպէսզի հնարաւորութիւն տրվի բոլորին էլ մասնակցելու։

Արձանագործ Մ. Միքայէլեան

ԽՈԼԵՐԱ

—

◆ Բիւլլետէն.—Օգոստ. 10-ի առ. ժամը 9-ից մինչև օգոստ. 11-ի առ. ժամը 9-ը Թիֆլիսում խոլերայով հիւանդացել են 2 հոգի։ Հիւանդանոցում կային 27 հոգի, աւելացել են 2, առողջացել և դուրս են եկել 1, մեռել են 2, ներկայումս կան 26 հոգի։

◆ Ղազախ գաւառի Պօղոս-Քիլիսա գիւղում համաճարակի սկզբից՝ յուլիսի 4-ից՝ խոլերայով հիւանդացել են 4 հոգի, մեռել՝ 4։ Վերին-Աղդան գիւղում յուլիսի 19-ից հիւանդացել են 8 և մեռել 2 հոգի։

◆ Երզրումից հաղորդում են, որ Դիկսակ գիւղում երևան է եկել խոլերային հիւանդութեան 4 դէպք, իսկ նրա հարևան գիւղում՝ 1։

—

Պետերբուրգ, 10 օգոստոսի

Գործակալութիւնը տեղեկութիւն է ստացել, որ մի շաբաթվայ ընթացքում Սամարայի նահանգի Նիկօլայևսկի գաւառում խոլերայով հիւանդացել են 647 և մեռել՝ 255 հոգի։ Տերեքի շրջանում հիւանդացել են 662 և մեռել՝ 32։ Վլադիկավկազում հիւանդացել են 68, մեռել՝ 25։ Համաճարակի սկզբից մինչև այսօր Սամարայի նահանգի Նիկօլայևսկի գաւառում հիւանդացել են 1362 հոգի, մեռել՝ 570։ Տուլայի նահանգում հիւանդացել են 217, մեռել՝ 93, մնում են հիւանդներ 63։ Սէվաստօպօլում սանիտարական գործադիր մասնաժողովը արգելել է մրգեղէն և բանջարեղէն շրջեցնելով վաճառելը, որպէս խոլերայի տարածմանը նպաստող. (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Թիֆլիսի անշարժ կայքերի գնահատութեան համար կազմված դումայի գործադիր մասնաժողովը ներկայումս տեղեկութիւններ ու նիւթեր է հաւաքում զանազան քաղաքներից՝ պետական հաստատութիւնների վրա գնահատական տուրք նշանակելու մասին ճիշդ գաղափար կազմելու համար, այսինքն թէ որը նրանցից պէտք է ազատվի գնահատական տուրքից և որը տուրքի ենթարկվի։ Որովհետև յիշեալ հարցի վերաբերմամբ սենատը հակասական վճիռներ է կայացրել, ուստի մասնաժողովը դիմել է Պետերբուրգին և ուրիշ քաղաքների իմանալու նրանց վերաբերմունքը։ Թիֆլիսում այդ հարցը ծագել է երկաթուղիներին պատկանող մի քանի շէնքերի գնահատութեան առիթով։

◆ Թիֆլիս քաղաքի համար քաղաքային վարչութիւնը գնել է Վէլիկօկնեաժեսկայա փողոցում Խէբրեկին պատկանող 1000 քառ. սաժէն գետինը 50,000 րուբլով, որից վաճառաթուղթը ստանալուն պէս կը վճարվի 5000 ր., իսկ մնացեալ 45,000 ր. էլ՝ 12 տարվայ ընթացքում։

◆ Երէկ երեկոյեան ստացանք Դիլիջանից մի բազմաստորագիր հեռագիր, որը վերաբերում է այնտեղի կլուբում տեղի ունեցած մի դէպքի։ Մեզ անյայտ են գործի մանրամասնութիւնները, ուստի տպելով ներկայ համարի «Նամակ խմբագրութեան» բաժնում այդ հեռագիրը, մենք անշուշտ տեղ կը տանք կողմերի բացատրութիւններին։

◆ Քաղաքային տարրական դպրոցներում բացվող վարժուհութեան 5 ազատ պաշտօնների համար քաղաքային վարչութեանը տրված են 74 խնդիրներ։

◆ Օգոստոսի 10-ից քաղաքային զինւորական ծառայութեան առեանը սկսել է քննել աշնանը ծառայութեան կոչվող անձերից ստացված խնդիրքները՝ ընտանեկան դրութեան պատճառով իրանց արտօնութիւն վերապահելու մասին։ Մայիսից մինչև այժմ ստացվել են մօտ 100 հատ։

◆ Քաղաքային վարչութիւնը, քննութեան առնելով քաղաքագլխի պաշտօնակատար Ա. Ի. Խատիսեանի միջնորդութիւնը՝ երկամսեայ արձակուրդ տալու համար, սկսած օգոստոսի 15-ից, որոշեց յարգել այդ միջնորդութիւնը և խնդրել նահանգապետին նրա պարտականութիւնների կատարումը յանձնել վարչութեան աւագ անդամ Ն. Պ. Կօկչայեվին։

◆ Մցխէթից գրում են «Кавк.» լրագրին, որ օգոստոսի 8-ի գիշերը Մղվինի պլատֆորմայի մօտ գտնվել է Տամբովի գիմնազիայի ուսուցիչ Ի. Տօրուբարօվի դիակը։ Ըստ երևոյթին, հանգուցեալը ընկել է անցնող գնացքներից մէկի տակ ու ջախջախվել։

◆ Կովկասեան գլխաւոր իշխանութիւնը մերժել է Գօրու քաղաքային իրաւատուների յարուցած միջնորդութիւնը՝ քաղաքի սահմաններում գտնվող արքունապատկան հողերը իրանց յանձնելու մասին։

◆ Անապայի քաղաքային դուման որոշել է յատկացնել քաղաքապատկան ազատ հողերից 10 դեսեատին երկար տարիներով, Գիւղատնտեսական Ընկերութեան Կուբանի բաժանմունքին՝ փորձնական ցուցադաշտ հիմնելու համար, այն պայմանով, որ երկու տարվայ ընթացքում կատարված վերաշինութիւններն ու շէնքերը քաղաքի սեփականութիւն դառնան, եթէ որ այդ բաժանմունքը անկարող լինի երկու տարվայ մէջ փորձադաշտ հիմնելու։

◆ Արմաւիրում կազմակերպվում է տնատէրերի մի ընկերութիւն, որի նպատակն է էժանագին և յարմար բնակարաններ շինել։ Այդպիսի ընկերութիւն հիմնելու առիթ են տուել Արմաւիրի տնատէրերը, որոնք վերջերս չափից դուրս աւելացրել են բնակարանների գները։ Լաւ կանէին Թիֆլիսում ապրողները, եթէ նոյնանման մի համակրելի ընկերութիւն էլ իրանք հիմնէին և օր առաջ վերջ տային խոշոր Թուրքերով բարձրացող բնակարանային արժէքներին։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Կարս, 9 օգոստոսի

Նորերս մեզ մօտ է եկել դերասան Թաշճեանը։ Տուեց մի քանի ներկայացումներ։ Ժողովուրդը անտարբեր էր, չէր յաճախում։ Թէպէտ դա ունի իր յարգելի պատճառը։ Հասարակութիւնը մեզ մօտ անհանգիստ դրութեան մէջ է գտնվում՝ խոլերայի պատճառով։ Սարսափ է մտել մարդկանց սրտերի մէջ. նրանք մեռնում են անպաշտպան. չը կայ հասարակական ոչ մի գործունէութիւն և ոչ թարմացնող զբաղում։ Մահը այնքան ահարկու է մարդկանց համար, որ նոյնիսկ սրտակիցները միմեանց մօտ չեն յաճախում։

Ահա այսպիսի մի մահասփիւռ մթնոլորտում կարծէք է հասարակութիւնը յաճախել ներկայացում։

Վերջին ներկայացումը, «Ճարագործի ընտանիքը», տեղի ունեցաւ ամսիս 7-ին հայոց ծխ. դպրոցի դահլիճում դերասան Թաշճեանի բէնէֆիսօրութեամբ։ Պէտք է ասել, որ Թաշճեանը ցոյց տուեց Կօրրադօյի դերում զարմանալի ընդունակութիւն՝ իր դերասանական հմուտ միմիկաներով, պարզ արտասանութեամբ, առանց բառերի վերջաւորութիւնը կուլ տալու և հոգեկան յոյզերի աջող արտայայտութեամբ։ Միանգամայն հանդիսատեսը կարծում էր, որ իր դիմաց կանգնած էր Կօրրադօն ինքը տանջվելիս։ Մնացած դերակատարները տարան իրանց դերերը բաւարար։ Խաղը անցաւ շատ տպաւորիչ։ Ժողովուրդը գոհ սրտով հեռացաւ դահլիճից՝ այդ ներկայացման տպաւորութեան տակ մոռացութեան տալով խոլերան։

Կարօ

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Օպէրային յայտնի դերասանուհի Բրօնսկայա-Մակարօվան ստացել է հրաւէր Լօնդօնից՝ 10 ներկայացումների մասնակցելու համար Կօվէն Հարդէնի թատրօնում։

◆ Անուանի ռուս դերասան Սօբինօվը 1911 թւին 10 ներկայացումների համար հրաւիրված է Միլանի «La Scala» թատրօնում խաղալու։

◆ Բոլոր անտրպրէնեօրները հրաժարվել են հռչակաւոր Ֆ. Շալեապինին վարձելուց, որովհետև նա իւրաքանչիւր անգամ բեմ դուրս գալու համար պահանջում է 4,000 րուբլի, և այն էլ մինչև վարագոյրի բարձրանալը։

◆ «Der Artist» գերմանական թերթի ասելով խալացի հռչակաւոր դերասան Մազինին ընդմիշտ հեռացել է թատրոնական ասպարէզից և մշտապէս բնակութիւն է հաստատել Իտալիայի հարաւում, Պօլիկաստրօյի վիլլայում։

◆ Ցէնզուրան թոյլատրել է խաղալու բեմի վրա դերասան Կօնիգի նոր գրած «Թունաւորող բժիշկ» պիէսը։

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Արշ. Ճահնազարեան՝ «Խաւար աշխարհում», Երևան, 1910, 307 երես, գինն է 1 րուբլի։

Մենք կը ցանկայինք գովել մեր առաջ դրած կեանքի պատկերների ներկայ հատորը, որովհետև նա իսկապէս գովասանքի արժանի երկասիրութիւն է, բայց հեղինակը իր մի թերութեամբ բաւական վնասել է գործին։ Նա խառնել է գրական լեզուն գաւառաբարբառի հետ և դժուարացրել է գրքի ընթերցանութիւնը։

Ճիշդ է, այդ գաւառաբարբառը շատ մօտ և նման է մեր գրական և ընդհանուր խօսակցական լեզուին,—նա արարատեան բարբառն է,—բայց և այնպէս պէտք էր հետևել գրական լեզուին։

Արդարև գրքի հէնց առաջին երեսը սկսվում է հետևեալ խառն նախադասութիւններով.

Կէս գիշերը վաղուց էր անցել. աքլորականչը մօտ էր, բայց Դմօյենց Շամամի աչքը դեռևս չէր կպել. սևն-սարին կ՛քնէր. չոր հացի դառը հոգսը սկի քօ՛ն է մօտ թողնում։ Ուղիղ մի շաբաթ է, ահա նըրանց թոնիրը չի ծխացել ու դաշտը չի խմորուել։

Բայց եթէ դուք, ընթերցող, ուշք չը դարձնէք այդպիսի անհարթութիւններին և շարունակէք ընթերցասիրել գրքի մէջ զետեղված կեանքի պատկերները, դուք շատ շուտով կը սկսէք հետաքրքրվել նրանցով և կը ստանաք մի շարք ուժեղ տպաւորութիւններ։

Այդ հատորի մէջ զետեղված է ինն պատկեր, որոնք շօշափում են մեր ժողովրդական կեանքի զանազան կողմերը։

Նրանց ընդհանուր բնաւորութիւնը բացասական է, ճնշող, անմխիթարական։

Արդարև՝ նայեցէք հետևեալ տեսարանին։ Գիւղը վարակված է տիֆով։ Գիւղացիները սարսափահար են և իրանց յուսահատութեան մէջ սպասում են օգնութիւն բժշկից։ Ահա գալիս է բժիշկը։ Նրա խորհուրդները անգործնական են գիւղացիների համար։ Նա առաջարկում է փոխել բնակարանը, ուտել աւելի սննդարար կերակուր, գործածել որոշ դեղեր։ Բայց գիւղացին հնար չունի այդ խորհուրդներից ոչ մէկը կատարել։ Բժիշկը զզվում է գիւղական կեղտերից և տգիտութիւնից, իսկ գիւղացիները դժգոհ են բժշկի արհամարհական վերաբերմունքից դէպի նրանց տունն ու կենցաղը։

Մի ուրիշ պատկերում նկարագրված է, թէ ինչպէս գիւղացու գեղեցիկ մշակված և բազմաթիւ տարիներ խնամված այգին զոհ է գնում թշնամութեան և մի գիշերվայ ընթացքում կորստվում միայն այն պատճառով, որ գիւղացին չէ համաձայնել իր 14 տարեկան աղջկան մարդու տալու 42 տարեկան վաշխառուին։

Մի երրորդում նկարագրված է, թէ ինչպէս գիւղական օրհնված խանութպանը, մարդկանց անտեսապէս կեղեքելուց յետոյ, յաւակնութիւն ունի սիրանալու և կանանց պատւին։

Չորրորդում հանդէս է բերված գիւղացին հարկահաւաքի, կեղեքող տանուտէրի և կաշառակեր դատաւորների ձեռքին։

Հինգերորդը պատմում է աղքատացած և հիւանդութեան զոհ դարձած գիւղական տան դրութիւնը։

Եւ այլն։

Գրքոյկը մեր առաջ բացում է տառապանքների, ցաւերի, վշտերի և հառաչանքների մի ամբողջ աշխարհ։

Մարդիկ զոհ են գիւղական անպատեհութիւնների, զոհ են խաւարի և տգիտութեան։

Հեղինակը իր գիրքը այդպէս էլ անուանել է՝ «Խաւար աշխարհում»։

Հաճութեամբ պէտք է արձանագրել, որ հեղինակը լաւ ծանօթ է գիւղական կեանքին, ժողովրդական հասկացողութիւններին, ժողովրդական լեզուին և հոգեբանութեան։

Եւ գիրքը կարդացողը կը ստանայ իրական կեանքի տպաւորութիւններ։

Բուն գիւղատնտեսական և գրական տեսակէտներով՝ պատկերները ունեն թերութիւններ. օրինակ՝ պարունակում են ձգձգումներ, աւելորդաբանութիւններ, ոչ աջող ընդգծումներ, որոնք թուլացնում են գրուածքի ոյժը։

Վերջին գրուածքը՝ «Քրիստոսի սիրուն», փոքր ինչ տարբերվում է նախընթացներից. նա կեանքի նկարագրութիւն չէ, նա ժողովրդական զրոյց է. նա պարունակում է իր մէջ այլաբանական տարր և ընդհանուր բարոյագիտական բնոյթ։

Խաւար աշխարհի պատկերները մեր կեանքի պատկերն են։ Կարդացէք նրանց։

Ա. Ք.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

(Հեռագրով)

Դիլիջան, 11 օգոստ. 10 ժամ 45 ր.

Վրդովված Դիլիջանի հասարակական կլուբի պատմութեան մէջ չեղած փաստով, որ կլուբի աւագների որոշմամբ դուրս հանվեցաւ տիկնութեան միջոցով դերասան Ոսկանեանը մի վիճելի խնդրի պատճառով, որ ենթակայ է միայն քաղաքացիական դատարանի ձեռնհասութեան, ներքև ստորագրող հետևեալ անձերը յայտնում են իրանց խորին զայրոյթը կլուբի աւագներին, որոնց մէջ կան աչքի ընկնող հասարակական դիրք բռնող անձնաւորութիւններ, ինչպէս են երդուեալ-հաւատարմատար Սամսոն Յարութիւնեան, ինժեներ Գրիգոր Եարալեան և ուրիշներ։ Մանրամասնութիւնները նամակով։

Գեղամ Եղիազարեանց, Աշոտ Նաջարեանց, Պետրոս Յարութիւնեան, Բալեանց, Մնացականեան, Եղիազարեան, Հեղինէ Խաչատրեան, Աթանասեան, Շահնազարեան, Վարդանեան, Պ. Աթանասեան, Մայիլեան, Աննա Եղիազարեան, Չմշկեան, Եղիազարեան, Վրթանէսեան, Եղիազարեան Եղիսաբէթ, Հասան-Ջալալեան, Ն. Մակարով, Ս. Բաղիրով, Եարղուլեան, Միրզօյեվ, Ռեմբրանդտ, Միխայլօվա, Զ. Եղիազարեան, Պետրոսեան, Մամիկոնեան, Պապակ Տէր-Գրիգորեան, Վրաօչկին, Տէր-Պօղոսեան, Զարգարեան, Մամիկոնեան, Դավիդօվ, Խեչումեան, Մակաշեան, Վիրգինա Աթանասեան, Հայրապետեան, Տէր-Յակոբեան, Ադամեան, Մելիք-Անդրէասեան, Աթանասեան, Թադէոսեան, Մելիք-Աւագեան, Մելիք-Անդրէասեան, Յակոբեան, Մազինեան, Խորէնի, Գրիգոր Գասնեան, Տէր-Թովմասեան, Մամեանց, Գիւլմսերեան, Քալանթարեան, Յակոբեան, Աւետիսեան, Կարապետեան, Եղիազարեան, Իպզբաշեան, Զարգարեան, Մնացականեան, Վարեանց, Գիւլմսերեանց, Կօխման Զաուշեան, Արարատեան, Աղամալեան, Իւլօվսկիյ, Թումաս, Տէր-Ստեփանեան, Օսիպօվ, Մելքումեան, Ջուղաքանեար Վասիլեվ, Ալիխանեան, Գրիգորեան, Քալանթար, Բէգզադեան, Ներսէսեան, Փափազեան, Դերգեան, Օհանջանեան, Գիւլմսերեան։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԱՃԱՐԱԿ ՀՐԴԵՀԸ ԲՐԻՒՍԵԼԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍՈՒՄ

—

Մի սոսկալի, չը տեսնված աղէտի զոհ եղաւ Բէլգիայի համաշխարհային հռչակաւոր ցուցահանդէսը։ Երկրի փառք ու պարծանք ցուցահանդէսը, երբ արդէն իր աջողութեան գագաթնակէտին էր հասած, յանկարծ աւերակների մի կոյտ դարձաւ։ Բէլգիական, անգլիական, մասամբ ֆրանսիական հարուստ բաժինները չը կան այլ ևս։

Սարսափելի հրդեհը կարճ ժամանակամիջոցում լափեց ամեն ինչ. այն, ինչ որ երեք տարի շարունակ բէլգիացիք խնամքով, համբերատարութեամբ և հոգածութեամբ պատրաստել էին, բառիս բուն նշանակութեամբ՝ երեք ժամվայ ընթացքում ոչնչացաւ։

Վառվում էին միլիոններ ամենքի առաջ, հրէշաւոր բոցերի ցայտումների և ճայթիւնների մէջ։ Մարդկային բոլոր գերբնական ոյժերը անկարող եղան այդ հրէշաւոր լեզուները կանգ առնել տալ։

Օգոստ. 14-ի (ն. տ.) երեկոյեան ժ. $8^3/_4$-ին

սկսվեց և ժամը 12-ի մօտ աղէտն աւերակների մի կոյտ Թողեց այդ գեղեցիկ, փառահեղ, դիւԹիչ շինուԹիւններից։ Ամսիս 14-ի և 15-ի (Ն. տ.) տօների առիԹով, Բէլգիայի և արտասահմանի զանազան կողմերից բազմաԹիւ խառնիճաղանջ, խուռն ամբոխ էր Թափված. ցուցահանդէսի ամեն մի անկիւնում, ինչպէս ասում են, ասեղ ձգելու տեղ չը կար։ 200,000-ից աւելի ամբոխ հմայվում էր երեկոյեան գեղատեսիլ երփներանգ էլեքտրական և գազային ճրագների լոյսի տակ լուսաւորված շինուԹիւններով։ Ուրախ դէմքերը, խաղ ու խնդումով, խառն ի խուռն՝ մի տեղ երաժշտական նուագներին էին հետեւում, միւս տեղում զանազան զուարճալի տեսարաններ դիտում. մի մասը նոր շինված Բրիւսելի հին քաղաքամաս «Bruxelles Kermesse»-ում ծիծաղի և զուարճալիքների ազդեցուԹեամբ իր Թանգագին րոպէներն էր անցկացնում։ Յանկարծ օրհասական «Sauve qui peut» (Թող ազատվի ով կարող է) սպառնացող ձայները ամեն զուարճուԹեան վերջ դրին, և սկսվեց մարդկային մի անհելի դրամայի սարսափելի տեսարան։ Կրակը, սկսելով հին քաղաքամասը ներկայացնող մասից, րոպէապէս իր հրեղէն լեզուներով անկուշտ սկսեց լափել ամեն ինչ։ Սարսափահար ամբոխը, խելագարված, առանց հաշւեւ տալու՝ մինը միւսին ոտնատակ տալով դուրս էր փախչում։ Չը նայելով որ ամեն կողմից արագ օգնուԹեան հասան Թէ զօրքը և Թէ հրաշալի կերպով կազմակերպված բազմաԹիւ հրդեհաշէջները իրանց կատարելագործված միջոցներով, այնուամենայնիւ անհնար եղաւ կրակի Թափը շուտով կանգնեցնել։։ Ինչպէս մեր նախկին յօդուածում յիշեցինք, Բէլգիայի ամեն քաղաքները և գիւղերը, կապված լինելով միմեանց հետ երկաԹուղիների գծերով, ցուցահանդէսը հնարաւորուԹիւն ունի արագ օգնուԹիւն ստանալու միւս քաղաքներից։ Չը նայելով այդ եկւոր օգնուԹեան, ինչպէս Անվէրսից, Մալինից և այլ տեղերից արագ օգնուԹեան հասնող հրդեհաշէջների ջանքերին՝ անհնար եղաւ կրակը հանգցնել։ Կարծես դա դժոխքը ինքն էր, որ վառվում էր. գիշերվայ մԹուԹեան մէջ մի սոսկալի և ահռելի և միեւնոյն ժամանակ վեհ տեսարան էր ներկայացնում այդ հրէշաւոր հրդեհը։ Կրակի բոցերը իրանց ուժեղ ճայԹոցով դէպի երկինք էին ուղարկում կայծերի մեծաքուտակ կտորներ, որ քամու հոսանքով մԹուԹեան մէջ, օձապտոյտ գալարվող մխի քուլաների հետ սոսկալի հրավառուԹիւն էր ներկայացնում։ Քամին քշում էր հեռու, դէպի շատ հեռու՝ այդ շրջիկ վառվող կայծերը. նրանց ամեն մի Թռիչքը վտանգ էր ներշնչում՝ ներօնական մի հրդեհ սկսելու այդ հսկայական քաղաքում։ Ամբոխը ազատվելով վտանգից՝ սարսափած, ահ ու վախով ականատես էր այդ սարսափեցուցիչ տեսարանին։ Րոպէներ կային, երբ կարծես ամենքը քարացել էին, շուարվել ու մոլորվել։ Ցասումը մեծ և անսպասելի էր։ Երբեմն-երբեմն կրակի ճայԹճըԹոցի հետ հեռուից լսվում էին հրացանի կամ ԹնդանօԹի և դինամիտի պայԹիւններ։ Մի կողմից ցուցահանդէսում գտնված պայԹուցիկ զանազան նիւԹերի, միւս կողմից սապերների գործ դրած ջանքերը՝ օդը Թռցնելու շինուԹեան մի քանի մասեր և ցուցահանդէսը տանող կամուրջը, երրորդ կողմից՝ գազանանոցում Թողած խեղճ կենդանիներին հրացանազարկ անելը և խառնաշփոԹ ձայները մի քաօս էին ներկայացնում։ «Bruxelles Kermesse» բաժանմունքում գտնված գազանանոցը, որ իր մէջ պարունակում է 10—15 առիւծներ, նոյնչափ վագրեր, լէօպարտներ և այլ կատաղի գազաններ, մեծ վտանգ կարող էր ներկայացնել, եԹէ նրանցից մի քանիսը կարողանային այդ խառնաշփոԹուԹեան ժամանակ ազատվել. ուստի որոշված էր իսկոյն ոչնչացնել նրանց. այդ մասում ներկայ եղողների պատմուածքով՝ մի զարհուրելի դժոխք էր ներկայացնում։ Հրդեհը կարճ ժամանակամիջոցում լափելով ամբողջ այդ մասը՝ անցաւ բելգիական գլխաւոր pavillion-ին, որտեղ ի ցոյցէր դրված ամբողջ բելգիական ինտելեկտուալ, համայնական հասարակական և այլ մասերի տնտեսական, ինդուստրիական, վաճառականական, ժանր արհեստների արդիւնքը. այստեղ էին գտնվում հռչակաւոր ադամանդի ականվաճառական ցուցադրած ահագին արժէք ունեցող գործուածքները, որոնց մի մասը, ինչպէս ենԹադրվում է, նոյնպէս կրակի ճարակ է դարձած։ Կարճ ժամանակամիջոցում հրդեհը փոխադրվեց անգլիական կից բաժանմունքը և անգլիական գեղեցիկ բաժնից մի ասեղ անգամ չը Թողեց. ապա հրդեհը իր աւերիչ գործողուԹիւնը ուղղեց ֆրանսիական բաժնին, որին կից են իտալական, ճապօնական, Թիւրքական, դանիական, պարսկական, շվէյցարական, աւստրօունգարական և Թացեալ բաժինները։ Այստեղ հրդեհաշէջներն իրանց ամեն ճիգը գործ դնելով՝ դինամիտով պայԹեցնելով երկու մասերը միացնող կամուրջը՝ կարողացան ազատել այդ բաժինները։ Այս բաժանմունքների մի խուլ անկիւնում է գտնված «Russie» մակագրուԹիւնով մի 10 քառակուսի մետր ունեցող բաժանմունքը, որի մի մասում, «Caucase» ցուցագրի տակ, կարելի է տեսնել մի քանի դաղստանցի տգեղ կերպով հագնված գիւղացիներ, որոնք աւելի լաւ կանէին բոլորովին չերևային,

քան Թէ մեր երկրի մասին մի ծաղրելի գաղափար կազմել տալու հնարաւորուԹիւն տային։ Մարդ ամաչում է՝ բնական հարստուԹիւններով օժտված այդ գեղատեսիլ, ամբողջ անհատական և հասարակական արդիւնաբերուԹիւններ ունեցող երկրից տեսնելով իբրև ներկայացուցիչներ միայն և միայն մի երկու «pipe» շինողներ։

Այդ ընդհանուր պանիկայի ազդեցուԹեան տակ բնական էր մարդկային զոհեր կը լինէին։ Առ այժմ հաշւում են մի քանի մահացածներ և մօտ 100 վիրաւորածներ։ Մարդկային զոհերի և վառված հարստուԹիւնների չափը դեռ չէ որոշված։ Կորած հարստուԹիւնների գինը անչափ և անհամեմատելի է. հարիւրաւոր միլիօններ երեք ժամում ճարակ դարձան և այժմ այդ պսակեալ հարստուԹեան փառահեղ պալատների վրա՝ երկաԹի ձողերի բեկանված տխուր կտորներն են ցիր ու ցան լցված, կարծէք մի կօշմար էր անցել։ Մարդ չէ հաւատում իր աչքերին՝ տեսնելով հրդեհի ճարակի սարսափելի հետեւանքները։ Հազարաւոր մարդիկ երէկ ուրախ զուարԹ, այսօր հացի կարօտ, Թափառելով այդ աւերակների կոյտերի շուրջը, խելակորոյս կերպով ողբում են իրանց բաղդը։ ԳեղեցկուԹեան և հարստուԹեան այդ շտեմարանը մի ողբալի գերեզմանատուն է դարձած, ուր սգաւոր սեփականատէրերը ձեռքները ծոցներին լուռ, ահ ու կսկիծով դիտում են Թացած բեկորները։

Միւս կողմից զինուորական և բանւորական ձեռքեր ամեն ույժ գործ են դնում այս տխուր տեսարանը ծածկելու բարձր պատնէշներով՝ յաճախողների աչքից՝ և ցուցահանդէսի գեղեցիկ տեսարանը աններդաշնակուԹեան չենԹարկել տալու համար արդէն այդ տգեղ պատերը ծածկում են զանազան դեկորացիաներով, այնպէս որ մի երկու օրից յետոյ հրդեհի բոլոր հետքը կը կորչի և այցելողը չի տեսնի այդ աւերակները։ Նա հնարաւորուԹիւն ունի դարձեալ շատ բաներ տեսնելու։

Վա՜յ կորցնողին, մանաւանդ խեղճ աշխատաւոր բանւորներին և ժանր արհեստաւորներին։

Res perit domino...

Յովհ. Կարապետեան

Բրիւսէլ, 15 օգոստ. (Ն. տ.)

ՆԱՄԱԿ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻՑ

Սինգափուր, 20 յուլիսի

Նոր-Ջուղայից հասած վերջին լուրերը շատ զարմանք և մտահոգուԹիւն պատճառող բնաւորուԹիւն ունեն։ Նոյն իսկ այնքան անակնկալ և անսովոր դէպքերի լուրեր են, որ միանգամայն հաւատալ իսկոյն անկարելի է լինում։

Լսում ենք, Թէ ժողովրդի ցած դասակարգից մի շատ փոքրիկ խումբ խրախուսվելով մի երկու քիչ շատ ծանօԹ անձնաւորուԹիւններից,—որոնք, երևի իրանց յեղափոխական գործիչներ ներկայացրած, կարողացել են այս տգէտներին իրանց անձնական հաշիւների համար գործիքներ շինել,—մեծ խառնակուԹիւններ է ծագեցրել Ջուղայում։ ԴրուԹեան ամենազարմանալի և ոչ սակաւ ցաւալի կէտն այն է, որ Պարսկա-Հնդկաստանի առաջնորդ Սահակ արքեպ. Այվազեանն էլ այս խմբին համակրող և պաշտպան է հանդիսացել։ Այսպէս են հասած լուրերը։ Դժուար Թէ հաւատայինք, եԹէ կրկնակի հաղորդված և արժանահաւատ աղբիւրներից հասած չը լինէին այս լուրերը. գրում են, Թէ խընդիրն այնքան սուր կերպարանք է ստացած եղել, որ ժողովուրդը չափազանց վրդովված՝ եպիսկոպոսից բացատրուԹիւն է պահանջել և Ամենայն Հայոց ԿաԹողիկոսին հեռագրով խնդրել է Սահակ արքեպիսկոպոսին յետ կանչել։ Սպասում ենք դեռ աւելի մանրամասն և որոշ լուրերի։

Սակայն ցաւում ենք յոյժ և միանգամայն զգուանք յայտնում դէպի այնպիսիները, որոնք իրանց Թոյլ են տալիս յեղափոխական անուան ներքոյ տգէտ մարդկանց իրանց գործիք դարձնել և ժողովրդի մէջ երկպառակուԹիւններ ձգել։ Այս տողերը գրողը միշտ էլ ճշմարիտ յեղափոխուԹեան ջերմ համակրող է եղել, սակայն ինչքան յուսահատական է տեսնել, որ հիմա Նոր-Ջուղայում էլ սկսվում են չարիքներ գործվել այս անուան տակ։

Սերգօ

ՖԼՕՐԷՆՍ ՆԱՅՏԻՆԳԷԼ

Լօնդօնում 90 տարեկան հասակում վախճանվեց տիկ. Ֆլօրէնս Նայտինգէլ, որը հռչակվեց իր լայն և անձնուէր գործունէուԹեամբ յօգուտ տանջվող մարդկուԹեան և մասնաւորապէս այն դերով, որ նա խաղաց Ղրիմի պատերազմի ժամանակ։

Դաստիարակված ինտելիգենտ ընտանիքի մէջ, տաղանդաւոր և խորին կրԹուԹեամբ, նա մատաղ հասակից արդէն նուիրեց իրան հիւանդանոցային գործի տեսական և գործնական ուսումնասիրուԹեանը, որին նա տուեց իր բոլոր ույժերը և իր ամբողջ հարստուԹիւնը։ Նա դեռ նոր էր կազմակերպել օրինակելի հիւանդանոց դաստիարակչուհիների համար Լօնդօնում, որ սկսեցին լուրեր տարածել Ղրիմում գործող անգլիական զօրքի ողբալի սանիտարական դրուԹեան մասին։ Անյապաղ նա դիմեց զինուորական մինիստրին առաջարկելով գԹուԹեան քոյրերի մի խումբ կազմակերպել, որոնց հետ նա ճանապարհ ընկաւ պատերազմական գործողուԹիւնների դաշտը։ Այստեղ նա տեսաւ ԹշուառուԹիւնների մի սարսափելի պատկեր։ Վիրաւորները և հիւանդները Թափված ընկած էին յատակի վրա, ցեխի մէջ, առանց որևէ հոգացողուԹեան։ Այդ աննկարագրելի կացուԹեան մէջ նա սկսեց անդուլ աշխատել և նրա կազմակերպչական տաղանդին աջողվեց կարգ և կանոն մտցնել, Թուլացնել էպիդէմիայի ույժը, փրկել հարիւրաւոր մարդկային կեանքեր։ Միաժամանակ նա իր բարեկամների միջոցով Անգլիայում հանգանակուԹիւն բացեց, և նուիրատուուԹիւններ Թափվեցին առատուԹեամբ՝ հէնց որ նրա նամակներից իմացվեց գործերի իսկական դրուԹիւնը պատերազմի դաշտի վրա։ Ղրիմի պատերազմի ժամանակ նա հիւանդանոցների կառավարիչն էր Սկուտարիում և Բալակլավում։ Իրանց բարի հրեշտակ անուանեցին նրան զինուորները, և այդ անունը պահեց նա մինչև իր մահը։ Անգլիա վերադառնալուց յետոյ նրան շրջապատեցին փառքը և պատիւը, որոնք չէին կարող նսեմանալ մի քանի ազդեցիկ պաշտօնեաների յարձակումներից, որոնց յանցաւոր անգործունէուԹիւնը և անընդունակուԹիւնը նա մերկացրել էր։ Պատերազմից յետոյ նշանակված քննիչ յանձնաժողովի առաջ նա յուրջ ցուցմունք տուեց, որոնց շնորհիւ վերացան շատ զեղծումներ և պակասուԹիւններ։ Իր կեանքի Թացած ամբողջ ընԹացքում նա շարունակում էր հայրենիքում կազմակերպել գԹուԹեան քոյրերի խմբեր և կատարելագործել հիւանդանոցները։ Ղրիմի պատերազմի ժամանակ նրա տուած օրինակը առիԹ տուեց հիմնելու Կարմիր Խաչի ընկերուԹիւնը բոլոր երկիրներում։ Նա մեռաւ խորին ծերուԹեան մէջ, յարգված և սիրված ամբողջ Անգլիայից։ Լրագիրները նուիրում են նրան ընդարձակ յօդուածներ, և մի քանիսներն առաջարկում են Թաղել նրան Ուէստմինստերեան աբբայուԹեան մէջ։

Հ Ե Ռ Ա Գ Ի Ր Ն Ե Ր

ՊԵՏԵՐ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

10 օգոստոսի

ԿԻԵՎ։ Զինուորական նահանգական դատարանը քննեց Րօվէնի գաւառում Վօլխովցի դաստակերտում գտնվող հարուստ գիւղացի Սալիայի խրճիԹը հրդեհելու և 9 հոգուց բաղկացած ընտանիքը կոտորելու գործը. 2 հոգի դատապարտված են մահվան պատժի, 3-ը տաժանակիր աշխատանքի։

ԲԵՐԼԻՆ։ Պետ. Հեռ. Գործ. ԹղԹակիցը խօսակցուԹիւն է ունեցել բուլղարական արտաքին գործերի մինիստր Միլօվանովիչի հետ, որը Բերլին է գնացել մասնաւոր գործերով։ ԽօսակցուԹիւնը Բալկանեան Թերակղզու ներկայ դրուԹեան մասին է եղել։ Միլօվանովիչը յայտնել է, որ Բալկաններում այժմ հանգստուԹիւն է տիրում։ Լրագիրների տուած այն տեղեկուԹիւնը՝ Թէ Թիւրքիան բանակցուԹիւններ է վարում Աւստրո-Ունգարիայի հետ ապահովելու իր համար Նովօ-Բազարի սանջակի տիրապետուԹիւնը՝ մինիստրը արժանահաւատ չէ գտնում, որովհետև Սերբիան առիԹ չէ տալիս կարծելու, որ նա կամենում է վտանգել Թիւրքիայի անձեռնմխելիուԹիւնը։ Միլօվանովիչը յայտնել է, որ Սերբիայում գայրոյԹ է առաջացրել այն լուրը, Թէ Թիւրքիան զինաԹափ է անում Մակեդօնիայի ազգաբնակուԹեան։

Սերբիան անմիջապէս Թիւրքիայի ուշադրուԹիւնն է հրաւիրել այդ հանգամանքի վրա։ Մինիստրը այն կարծիքն է յայտնել, որ մեղաւոր են Մակեդօնիայում գլխաւորապէս տեղական իշխանուԹիւնները։ Թիւրքիան այդ տեսնելով իսկ միջոցներ ձեռք առաւ բռնուԹիւնները վերացնելու համար։ Բալկանեան պետուԹիւնների յարաբերուԹիւնները դէպի միմեանց պէտք է դառնան աւելի վստահելի ու համերաշխ. այդ տեսակէտից Իզվօլսկիի քաղաքականուԹիւնը չափազանց բարենպաստ է։ Սերբական առեւտրական դաշնագիրը Աւստրո-Ունգարիայի հետ, յայտնել է մինիստրը, բացի առեւտրականից ունի նաև քաղաքական կարեւոր նշանակուԹիւն։ Նրանով վերացված է կրիտիկական շրջանի վերջին Թացորդը։

Վերջում Միլօվանովիչը ուրախ դէմքով յայտնել է, որ չէ կարելի խօսել ռուս-սերբիական յարաբերուԹիւնների մասին, կարելի է խօսել միայն սերբիական զգացմունքների մասին դէպի Ռուսաստանը. Ռուսաստանը Բալկաններում միայն բարերարուԹիւն էր անում և գործում էր բոլորովին անշահասիրաբար։ «Զօրեղ Ռուսաստանը եւրոպական կօնցերտում իր ազդեցիկ խօսքով»—ահա ինչի մէջ է կայանում մեր ույժը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Յ. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ
Հիմնված 1880 Թ.
(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)
Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից
ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժուԹեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։
Կ. Մ. ՁԻԿՕՎԱՆԻ—9½—11 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։
Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձուԹեան, կանանց և երեխայոց հ.։
Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քԹի հիւ.։
Մ. Գ. ԱԻԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորԹու, վեներակ., վիրաբուժուԹեան և միզասեռ. հ.
Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ՁԻԼԲԵՐՇԱՑ—12½—1½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։
Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Գ. Ս. ՁԻԼԲԵՐՇԱՑ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։
Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։
Վճարը 50 կ.։ Չքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։
Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան
103. 0—85

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Ամառը գտնվում է ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿՈՒՄ (Կովկաս. հանք. ջրերում), որտեղ ընդունում է հիւանդներին մինչեւ սեպտեմբեր։ Верхній бульваръ, д. кн. Гирей.
(Ե. Հ. Կ.) 565. 0—35

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Յ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆ
Ներքին եւ վիրաբուժական (խիրուրգ.) հիւանդուԹիւններ.
ԸնդունելուԹիւնը (առաւօտեան ժ. 11—1. (երեկոյեան ժ. 5—7.
Արաս-Արաղսկայա, տուն Միրիմանովի։
(Ե. Հ. Կ.) 725. 100—26

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ
Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդուԹիւններ
ԸնդունելուԹիւնը ամեն օր
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելիամինօվսկայա փող. № 8
(Կ. Հ.) 564. 100—35

Բ Ժ Ի Շ Կ
Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդուԹիւններ։
ԸնդունելուԹիւն ամեն օր { 10—11 ժ. առ. (Երեխաների) { 5—7 ժ. երեկ. (բոլորին)
Միքայէլեան փող., № 36. Տէլէֆօն № 388
(Օ. Մ.) 909. 100—4

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մ Ե Դ Ի Ց Ի Ն Ա Յ Ի
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Կատարում է սրսկումներ սակաւարիւնուԹեան, դեղնուԹեան և նիհարուԹեան դէմ։ Լուացումներ, վէրքի փաԹաԹումներ։ ԲժշկուԹիւն տղամարդի բուլուքեան և սեռմնանդուՒԹեան։ ՄԱՍՍԱԺ ձեռքով և էլեքտրական։ ԸնդունելուԹիւնը տղամարդկանց՝ 3—4 ժ., կանանց՝ 4—4½ ժ.։ Չքաւորներին ձրի չորեքշաբԹի օրերը։ Семеновская ул., № 9, Վօրօնցօվի արձանի մօտ։
(Կ. Հ.) 913. 50—1

Մամուլի տակից դուրս եկաւ
ՄԻ ԷՋ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ
Գինն է 60 կոպ.
Соломоновская, 21.
ՍԵԴ. ՄԱՆԴԻՆԵԱՆ
(Հ.Չ.Ե.) 934. 3—1

Ուղարկում եմ պօստով, վերադիր վճ. և առանց կանխավճարի «Տրիումֆ» չէվիօտի մի ամբողջ կտոր 4¼ արշ., տղամարդկանց
ԶԳԵՍՏԻ ՀԱՄԱՐ 2 Ր. 75 Կ.
Չը նայած որ շատ էժան է, «ՏՐԻՈՒՄՖ» կտորը բրդից է (ոչ բամբակից) և ունի բոլոր լաւ կտորների յատկուԹիւնը—միանգամայն ամուր է, գործնական և շքեղ։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիԹագոյն։ Ճանապարհածախսը 55 կ.։ Նոյնպէս ուղարկում եմ պատրաստի, կարված, միանգամայն գործնական և գեղեցիկ ՊԻՋԱԿ 2 րուբլով տարվայ ամեն սէզօնին մատչելի։ Ճանապ. 55 կ.։ 2 րուբլով ՇԱԼՎԱՐ ուղարկում եմ պատրաստ, ամուր և գործնական կտորից կարված։ Ճանապարհածախսը 35 կ.։ Երեք և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախսը իմ հաշւին։ Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, фабрика ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ.
ԹղԹակցուԹիւնները ռուսերէն։
(Ա. Օ.) (В. 50155) 870. 17—9

Երեւանի ՀԱՅՈՑ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐՈՑԻ բարձր դասարանների համար հարկաւոր է
Մի յեղուագէտ-մանկավարժ
ՈՒՍՈՒՑԻՉ
ռուսաց լեզուի, ռուսաց գրականուԹեան և ռուսաց պատմուԹեան համար շաբաԹական 24 դասով և 70 ր. դասագնով։ Ցանկացողները իրանց խնդրագրերի հետ պէտք է ներկայացնեն ուսման իսկական վկայագրերը կամ դրանց վաւերացված պատճէնները։ Խնդրագրերը պէտք է ուղարկել մինչև օգոստոսի 20-ը Երևան՝ ՀոգաբարձուԹեան հասցէով։
(Ա. Օ.) 899. 10—8

2 ԶԳԵՍՏ 5 Ր. 25 Կ.
Տարածելու նպատակով՝ մենք ուղարկում ենք 12 ր. փոխարէն 5 ր. 25 կոպէկով հետեւեալ զգեստացու 2 կտորները. 1) 4¼ արշ. ֆրանս. տրիկօ տղամ. զգեստի համար, շատ ամուր, գործնական և մօդային նկարներով բրդէ կտոր։ 2) 8 արշ. կտոր «Անգլէզ», կանանց ամբողջ զգեստի համար, միանգամայն մօդային և գեղեցիկ բրդէ կտոր։ Այդպիսի 2 կտոր լաւ տեսակից՝ ուղարկում ենք 5 ր. 75 կ.-ով։ Ճանապարհածախսը 55 կ.։ Երկու և աւելի զոյգ կտոր բերել տալուց ճանապարհածախսը մեր հաշւին։ Ուղարկում ենք պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ. և երաշխաւոր., եԹէ չը հաւանվի՝ յետ ենք վերցնում։ Պահանջները հասցէագրել. г. Лодзь, № 70, въ фабрику ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ.
ԹղԹակցուԹիւնները ռուսերէն։
(Ա. Օ.) (В. 50257) 871. 17—9

ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԻՊԼՈՄՈՎ
Մի փորձառու ուսուցիչ
կամենում է տեղ ստանալ հայոց միջնակարգ դպրոցներում, գերադասելով մաԹեմատիկական առարկաները, ընդհանուր պատմուԹիւնը, գրականուԹիւնը և գերմաներէն լեզուն։
Դիմել՝ Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ".
(Օ. Մ.) 912. 5—4

2 ԶԳԵՍՏԱՑՈՒ 4 ՌՈՒԲԼՈՎ
Տղամարդկանց հագուստեղէնի շրջանում նորուԹիւն է «Չէվիօտ Տուրինը»։ Այնպիսի էժան գնով՝ ինչպէս 2 ռուբ., 4¼ արշ. կտորը, տղամ. ամբողջ զգեստացու, ոչնչով չէ տարբերվում արշ. 2—3 ռուբ. արժեցող կտորից և ունի վերջինիս բոլոր յատկուԹիւնները, այն է՝ բարձր տես. ամրուԹիւն, գործնականուԹիւն և էլեգանտուԹիւն։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ձիԹագոյն։ Այդպիսի 2 կտորը ուղարկվում է 4 ռուբլով, ճանապարհածախսը՝ 70 կ., պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ.։ Չորս և աւելի կտոր բերել տալուց՝ ճանապարհածախսը ֆաբրիկայի հաշւին։ Առանց ռիսկի, լրիւ երաշխաւոր., եԹէ չը հաւանվի՝ յետ ենք վերցնում։ Պահանջները հասցէագրել. въ фабрику шерстяныхъ издѣлій Т-ВА «ЭХО», г. Лодзь, № 70.
ԹղԹակցուԹիւնները ռուսերէն։
(Ա. Օ.) (В. 50359) 872. 17—9

ԱՌԵՒՏՐԻ ԵՒ ԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐ. ՄԻՆԻՍՏՐՈՒԹԵԱՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐՔՈՅ ԳՏՆՎՈՂ
ՀԱՇՒԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ
Հեղինակ «Առեւտրական, գործարանական և նուԹարդիւնաբերուԹեան հաշւապահուԹեան ձեռնարկի», որ ֆինանսների մինիստրուԹեան ուսումնարանական բաժնի կողմից ընդունված է իբրև օժանդակ ձեռնարկ առեւտրական դպրոցներում և նրանց գրադարաններում։
ՍՈՎՈՐԵՑՆՈՒՄ ԵՒ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ ԵՆ
ԻՐՆՈՒ ՍԵՌԻ անձանց, գործնական ձեւով հաշւապահուԹիւն և ուրիշ մասնագ. առարկաներ 4 ամսվայ ընԹացքում։
Կուրսերում բացի սովորական մասնագիտական առարկաներից աւանդվում են սեպտեմբեր ամսից ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐ և սղագրուԹիւն (стенографія) ըստ ցանկուԹեան և որոշ վճարով։
ԸնդունելուԹիւնն ամեն օր, ժամը 4-ից մինչև 7-ը երեկոյեան, 9-ից մինչև 10-ը առաւօտեան։ Պարապմունքները սկսվելու են 1910 Թ. ՍԵՊՏԵՄԲԵՐԻ 15-ից պարբերաբար ամեն 4 ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։
ԴասընԹացքն աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների մինիստրուԹեան Թոյլատրած ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։
Դրանից անկախ՝ բացված են քիչ պատրաստականուԹիւն ունեցող անձերի համար առանձին լրացուցիչ և կրկնողուԹեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և ԹւաբանուԹեան համար։
Ցանկացողներին խնդրում ենք դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում. Н. В. Абраамяну, Николаевская ул. № 22, Телефонъ № 744.
Վերևում յիշված ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պօստի ծախս վճարելու։ Գինն է 3 ր. 50 կ.։ (Կ.Ե.Հ.) 930. 0—1

Լոյս տեսաւ
ՍՏ. ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ, ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ և Ղ. ՇԱՆԹԻ կազմած
„ԼՈՒՍԱԲԵՐ"
հայերէն դասագրքի 1910 Թւի հրատարակուԹիւնը։
Ա. տարի (4-րդ տիպ)—30 կ., Բ. տարի (3-րդ տիպ)—45 կ., Գ. տարի (3-րդ տիպ)—55 կ., Դ. տարի (2-րդ տիպ)—65 կ.։
Կովկասի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձուի կողմից Թոյլ է տրված որպէս դասագիրք պետական դպրոցների համար։
Կենտրոնական պահեստը՝ հայ դասագիրք կազմողների և գրողների ներկայացուցիչ «ԳԻՐ» գրավաճառանոցում (Вельяминовская ул. № 7).
(Հ. Կ.) 914. 6—2

Типографія „Экономія" Большая Ванкская № 3.